

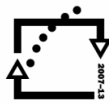
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/2.2.00/15.0383
Inovace studijního oboru Dopravní a manipulační technika
s ohledem na potřeby trhu práce

Materiály nekovové

Část 2 - Zpracování

Doprovodný učební text k předmětu
KMM/MN – Materiály nekovové

doc.Ing.Petr Duchek, CSc.

2013

OBSAH:

1. Zpracování polymerů	... str. 1
2. Přípravné zpracování polymerů	... str. 5
<i>Shrnutí základních příprav a operací</i>	<i>... str. 11</i>
3. Zpracování polymerů tvářením	... str. 13
3.1. <i>Lisování (grafická znázornění)</i>	<i>... str. 15</i>
3.2. <i>Válcování (grafická znázornění)</i>	<i>... str. 15</i>
3.3. <i>Vytlačování</i>	<i>... str. 20</i>
3.4. <i>Vstřikování (grafická znázornění)</i>	<i>... str. 27</i>
3.5. <i>Vyfukování (grafická znázornění)</i>	<i>... str. 30</i>
3.6. <i>Válcování (grafická znázornění)</i>	<i>... str. 34</i>
3.7. <i>Tvarování</i>	<i>... str. 25</i>
<i>Shrnutí tvářecích operací</i>	<i>... str. 39</i>
4. Svařování (grafická znázornění)	... str. 41
5. Zpracování polymerů v kapalném stavu	... str. 44
5.1. <i>Potisk (grafická znázornění)</i>	<i>... str. 45</i>

ZPRACOVÁNÍ POLYMERŮ TVÁŘENÍM

Tváření:

Výrobní postup, kterým se mění tvar materiálu působením síly, bez odběru třísky.

Tváření ve stavu

- Kapalném
- Plastickém

Zkapalnění, plastifikace:

Roztavením, rozpuštěním (v rozpouštědle)

Fixace tvaru:

Ochlazením, zesíťováním, vytužením

Rozdělení:

- a) Zpracování za vysokých teplot a vysokého tlaku
(polymery v plastickém tvaru)
  - Vstřikování
  - Vytlačování
  - Válcování
  - Lisování
- b) Zpracování za nízkých tlaků
(zpracování kapalných systémů roztoky a disperzí + monomery a oligomery)
  - Lití bloků, dutých těles, fólií,
  - Impregnace, zalévání
  - Vrstvení, natírání, máčení

Přísady užívané pro polymery:

Téměř nikdy se čisté samostatné polymery nepoužívají. Téměř vždy polymerní směsy.

Hmotnostní %:

DSP díly na sto polymerů

DSK díly na sto kaučuků

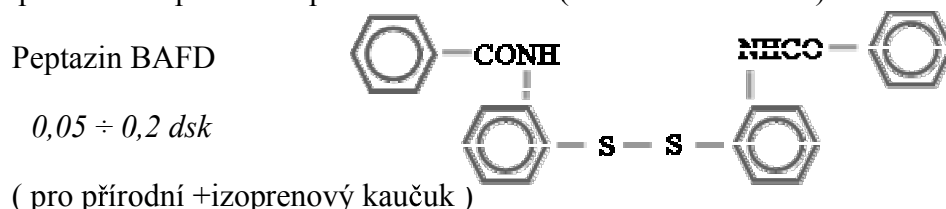
Příčina užívání zpracovatelských přísad:

Umožňují přípravu či usnadňují zpracování polymerních směsí.

Složky ovlivňující vlastnosti vzniklé směsi (výrobků):

a) Plastická činidla (peptizační činidla)

Slouží pro první krok zpracování prvotního kaučuku (intenzivní hnětení)

$1 \div 4 \text{ dsk}$

(pro regeneraci odporu pryže)

b) Maziva

- S vnějším účinkem (není v roztoku polymeru)
- S vnitřním účinkem (obsažen v roztoku polymeru)

C_xH_y (vyšší) mastné kyseliny + soli ($Ca^{2+}, Zn^{2+}, \dots$)

+ estery, vosky přírodní i syntetické, těžké alkaloidy, výcesystné alkoholy
($0,5 \div 3$)

c) Separační činidla

d) Změkčovadla

Zvýšený ohebnosti, tvárnosti, vláčnosti

Převážně pro kaučukové směsi

Estery kyseliny ftalové, odipsoné

e) Tepelné stabilizátory

Umožňují tvarování za tepla a tváření (pro polymery s úzkým rozmezím $t_{měk}$ a t_{roz})

Anorganické teplotní stabilizátory – soli, kyseliny

($Pb, Zn, Mg, Li, \dots$)

Organické tepelné stabilizátory

Organické činitelé $0,5 \div 5 \text{ dsp}$

f) antydegradany

světelné (absorpce UV - záření) stabilizátory $1 \div 3 \text{ dsp}$

antioxidanty

antyozonanty

g) síťovací prostředky

Pro kaučuky $\Rightarrow$ vulkanizacePro reaktoplasty $\Rightarrow$ vytvrzování

Organické peroxidy,

 γ - záření

UV – záření

Účel:

Vyšší tvarová stálost za zvýšené teploty (izolace kabelů)

Vytvrzovací činidla:

Kyseliny

Aktivátory síťování:

ZnO, PbO

Urychlovače síťování:

Pro sirnou vulkanizaci kaučuku + vytvrzování reaktoplastů

h) Plniva

Prášek či vlákna

i) Vyztužovadla

Slouží ke zpevnění daného výrobku z reaktoplastů

(*FF, MF, PES pryskyřice*)

Vláknité + textilní materiály (celulóza, PA, PES, sklo, kov, papír, ...)

Stále více využívány pro termoplasty (PE, PVC)

Vrstvené materiály $\rightarrow$ Lamináty $\rightarrow$ Kompozity

Polymer

Adhezní vrstva $\rightarrow$ Apretační činidlo

Vyztužující vrstva

j) Nadouvadla

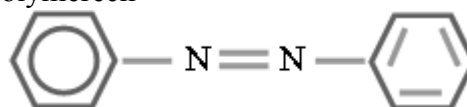
Cíl: Otevřené či uzavřené póry

 N_2, CO_2 $(NH_4)_2 CO_2$ $NH_4 H CO_3$ $H_2N-CO-N=N-CO-NH_2$ $t_{roz} = 170^\circ C$

k) Pigmenty

Barevné prášky nerozpustné v polymerech

Křída, sádrovec, grafit

ZnO, TiO₂ ultramarín

l) Opticky zjasňující látky

absorbují část UV – záření ($\lambda = 340 \sim 400 \text{ nm}$)

Vyzáření pohlcené energie po osvětlení =>

Fluorescence($\lambda = 430 \sim 460 \text{ nm}$)

Zpracování textilu, papíru $10^{-2} - 10^{-3} \text{ dsv}$

f) Antistatika, adheziva, zhášedla (retardéry hoření), plastické trhaviny

Orientace polymerů

Vystavení velkým a dlouhodobým deformacím

Polymer mění tvar

(změna uspořádání polymerních řetězců)

Provádí se dlužením nad teplotou T_g

Orientované fólie (filmy)

Zvýšení pevnosti, tuhosti, mechanické tepelné a chemické
odolnosti + častoprůhlednosti a nepropustnosti vodních par.
Zejména odolné materiály

Ustalování (termofixace) uvolní se napětí vzniklé dlužením dobrá rozměrová
stálost výrobků.

Smrštitelné fólie

Tvarová (elastická) paměť

Při vystavení účinkům zvýšené teploty nastává smrštění fólie (řetězce
makromolekul se vrací k neuspořádanému stavu)

Obalová technika

Rozvětvený PE

PVC, PP průhlednější větší smršťovací síla

Polyvinilchlorid, kopolymery více, C_2H_2

PS, PET

Užitý polymerní materiál	Pevnost v tahu [MPa]	Stupeň smrštění [%]	Teplota smrštění [°C]	Teplota svařování [°C]
Rozvětvený PE	12	15 – 40	100 – 120	150 – 200
Zesíťovaný rozvětvený PE	56 - 90	70 – 80	70 – 115	150 – 200
Lineární PE	98 - 130	70 – 80	90 – 140	150 - 200
PP	100 - 190	70 - 80	100 - 165	175 - 200

Přípravné zpracování polymerů

Do polymerů a plastů je třeba často přidat a rozptýlit zpracovatelské přísady. Odstranit těkavé podíly a nehomogenity.

- Pro polyofiny, PS + kopolymery, technické plasty

Většinou výroba

- Pro zpracování kaučuků

Většinou zpracovatelské užití.

Zahrnuté operace:

- Míchání a hnětení
- Granulace
- Tabletování

Doprava surovin:

- Vákuové systémy do cca 100mm
- Hákové systémy do cca 200mm
- Kombinace obou Nejčastěji

Míchání a hnětení:

Obvykle míchání probíhá v tekutině polymeru.

2 typy míchání:

1. Intenzivní míchání

Hmota je ve změkklém či roztaveném stavu, stupeň homogenity závisí na intenzitě smykového namáhání systému.

(kaučuk + saze ve hnětačích)

2. Extenzivní míchání Stupeň homogenity závisí na stupni toku, nebo na vytváření nového povrchu.

(Míchání práškových polymerů s pigmenty)

Extenzivní míchání se objevuje v určité míře na všech intenzivně míchaných systémech. Ne však naopak.

Intenzivní míchání v gumárenské a plastikářské technologii míchání

Hnětení = Plastifikace

Hnětení vysokomolekulárního kaučuku za účelem snížení viskozity

Kaučukové směsi pro náročné aplikace obsahující saze.

Často se míchají ve více stupních.

(míchání => ochlazování => odležení míchání)

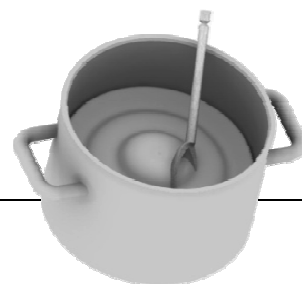
Míchačky:

Stroje určené převážně k extenzivnímu míchání.

Hnětače:

Stroje určené k intenzivnímu míchání. (hnětení).

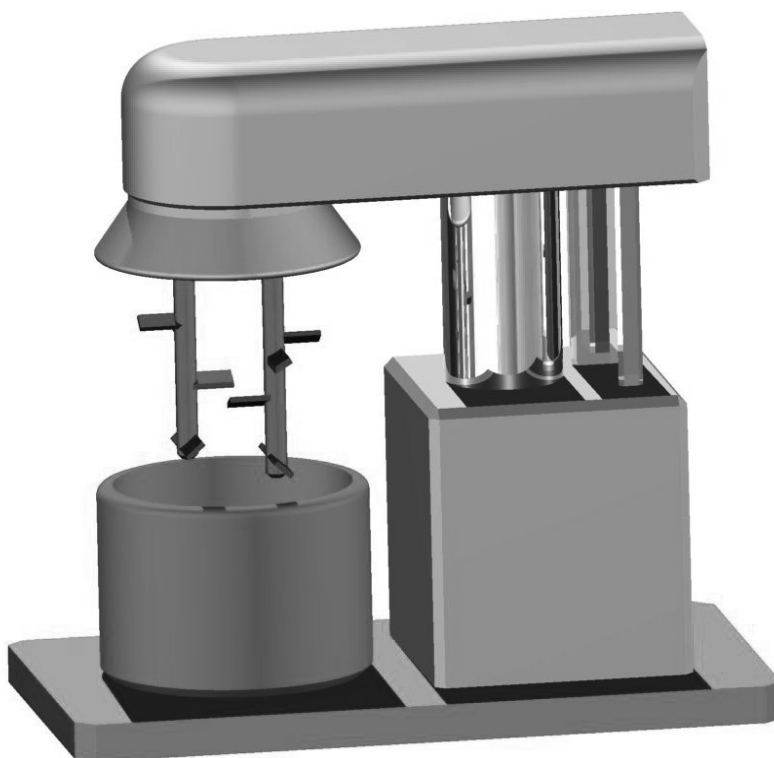
Míchárna kaučukových směsí

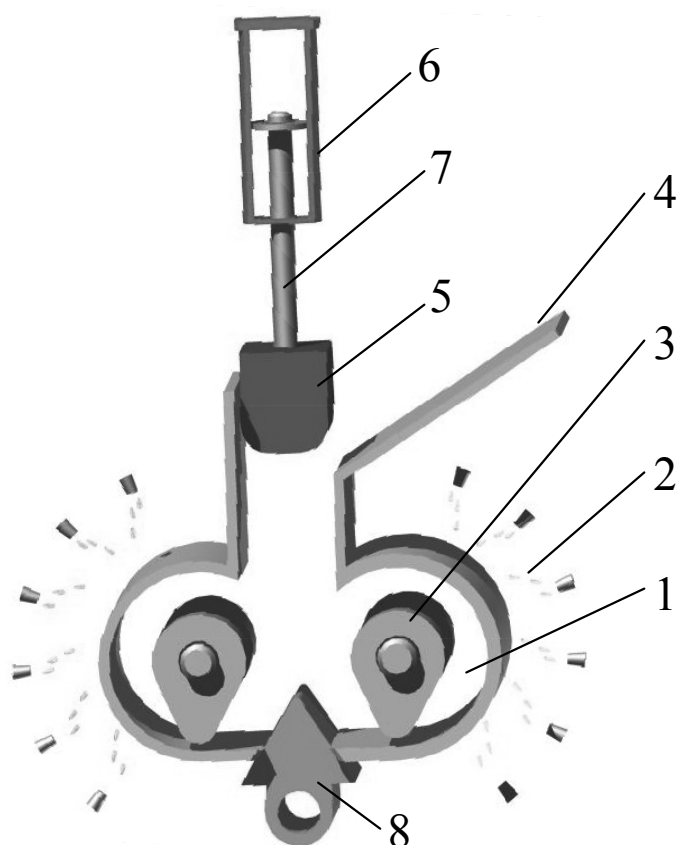
- Horká směs je vypouštěna z hnětače na dvouválec.
- Z něj je vyřezáván pás směsi pro plnění kalandru nebo vytlačovací stroje
- V případě následného použití výtlačného stroje s paletizační hlavou je směs ve formě velkých pelet chlazeno vodní suspenzí separačního prostředku.

Jiná varianta:

1. Směs mezi dva válce (nebo vytlačování).
2. Ve formě pásu chlazeného vzduchem(vodní mlhou).
3. Opatří se separačním prostředkem po vychladnutí se skládá na paletu.

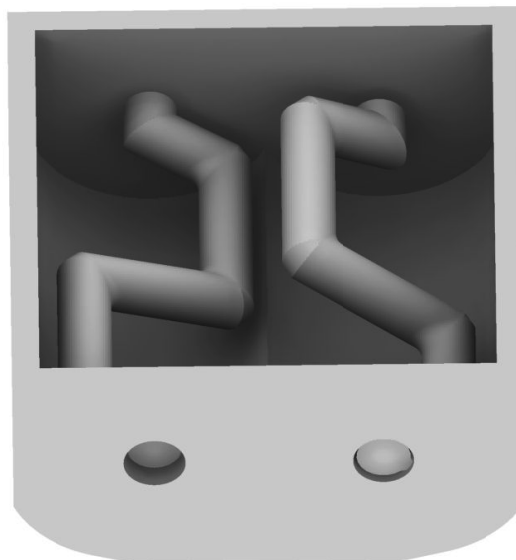

Pro viskózní kapaliny (PVC, plasty) pro kaučuky

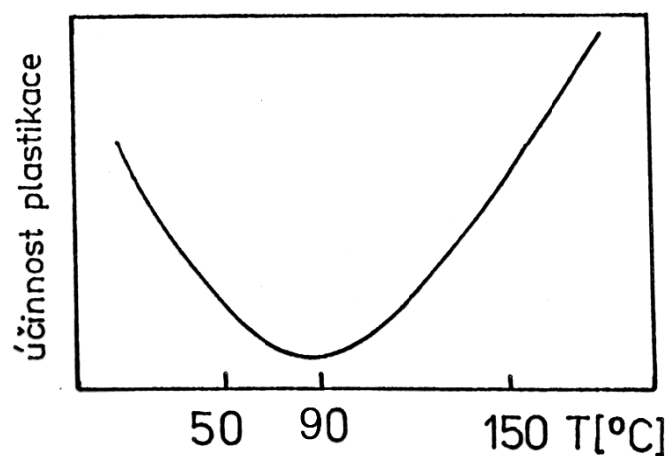

Obr. 1,2 Schéma hnětače a tlakového hnětače

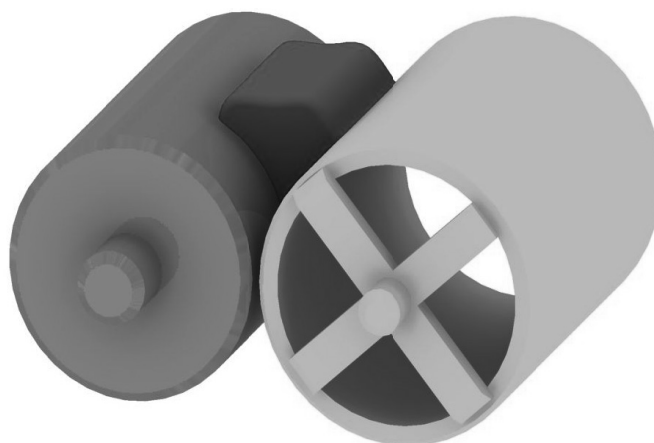
1 – hnětací komora, 2 – chlazení ostřikováním vodou, 3 – hnětadla (rotory), 4 – plnicí násypy
5 – horní přítlačný klín, 6 ovládací píst přítlačného klínu, 7 pneumatický válec, 8 – spodní vypouštěcí klín.

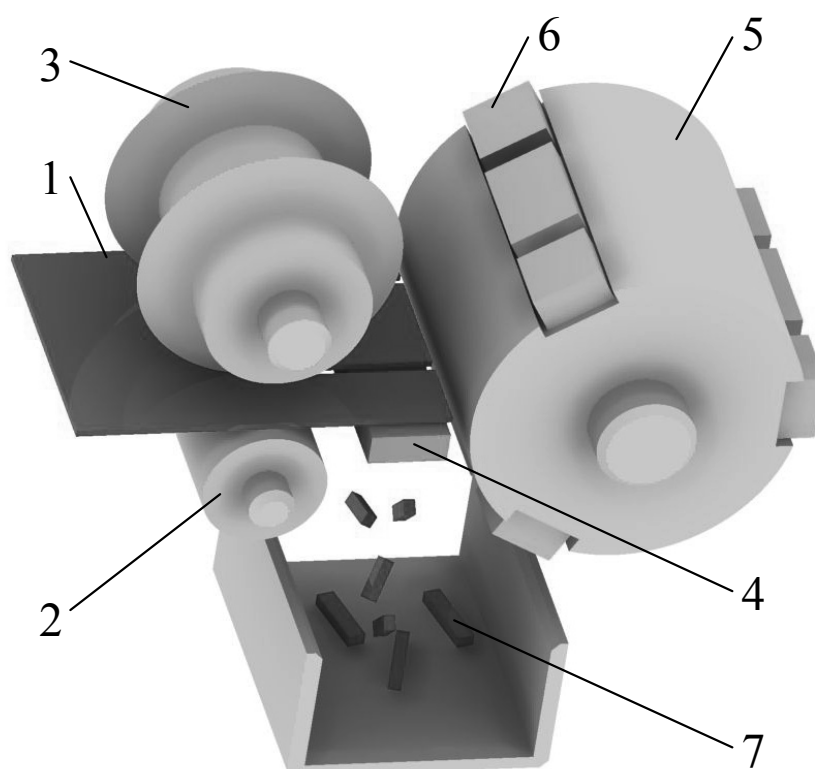
Obr. 3 Schéma dvouramenné míchačky s míchadly tvaru S (Vyhřívané či chlazené).
Užívané pro nátěrové hmoty, lepidla.

Obr. 4 Závislost účinnosti plastifikace kaučuku na teplotě

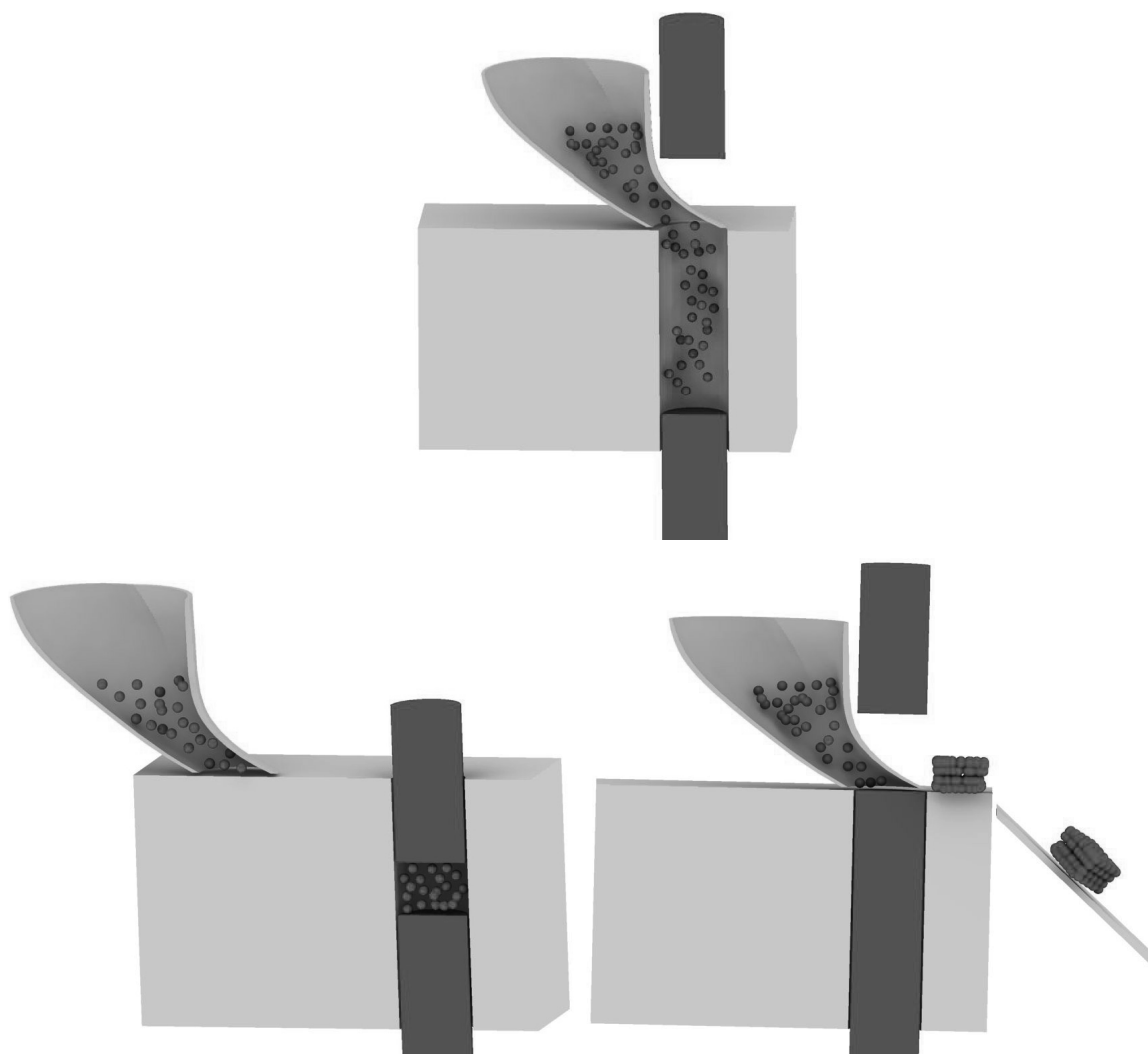
Obr. 5 Míchací dvouválec (Vyhřívané či chlazené)
válce mají rozdílnou obvodovou rychlost (poměr 1 : 1,1~1,3)

Obr. 6 Schéma pásového granulátoru.

- 1 - řás plástu
- 2 - podávači buben
- 3 - kotoučové řezací nože
- 4 - pevně stojící nůž
- 5 - buben rotačních nůžů
- 6 - rotační nože
- 7 - granule.

Obr. 7 Schéma činnosti tabletovacího lisu (s výstředníkem).

Hydraulické lisy jen pro:

Výrobu těžkých tablet

Lisování tablet z obtížně lisovatelných hmot (Např. Vyžadují vysoké tlaky).

Polymerní směsi – přípravy a základní operace

---

1. Plastikace polymerů

Kaučuk

Plast (hlavně termoplasty)

Cíl: snížené M_{stf} u kaučuku

- Hnětení na válcích za studena
- Hnětení v hnětačích za zvýšených teplot ($\geq 140^{\circ}\text{C}$)
- Válcové a sněhové stroje

Při 90°C účinná plastifikace

Nejnižší - závislost

2. Míchání polymerních směsí

- Za sucha   *bubnové, sudové míchačky*
- V kapalině   *viz schéma*

3. Granulace polymerních směsí

často konečný stupeň přípravy většiny polymerních materiálů (převážně termoplastů)

Vytlačuje materiál ve formě struny (pásu) a dále jej dělí (seká)

4. Tabletování polymerních směsí:

Vhodné pro zpracování prášků (zejména reaktoplastů)

5. Aglomerace polymerních směsí

Pro zpracování práškových polymerů se změkčovadly

Fluidní míchací stroj (mixér)

Příprava suché či hrudkovité směsi (aglomeráty)

Částice o velikosti několika mm Vhodné pro zpracování

6. Želatinace polymerních směsí

(vznik gelu z polymerních roztoků)

Pro zpracování některých polymerů (převážně termoplastů) se změkčovadly.

Př: Želatinace PVC směsi

Heterogenní disperze prášku PVC bez změkčovadla + teplo

=> rozpouštění polymerů.

Želatinační teplota $160\text{--}180^{\circ}\text{C}$.

Přeměna soli v gel.

7. Vulkanizace kaučukových směsí

$t \approx 150^{\circ}\text{C}$, Snížený obsah pórů

Výrobek vulkanizát $\approx$ Pryž

Vytvoření prostorové sítě příčné vazby

Měří se vlastnosti :

Vulkanizační emise

Rozpustnost K

Vzrůstá pevnost (Do určitého maxima poté opět klesá)

Vzrůstá tvrdost

Zlepšuje se odolnost proti trvalé deformaci

Výborná adheze ke kovům

Ebonit tvrdá pryž

Výborné elektroizolační vlastnosti

Odolnost proti chemikáliím

Odolnost proti stárnutí

ZPRACOVÁNÍ POLYMERŮ TVÁŘENÍM

V plastickém stavu:

Pro elastomery, termoplasty, reaktoplasty

Teploty:

Různé (nad teplotu měknutí (*pro běžné materiály* $\approx 120 \div 160^\circ\text{C}$))

Smrštění:

Při přechodu z plastického stavu ($\sim 0,5 \div 1\%$)

1. LISOVÁNÍ:

a) Vysokotlaké $\sim 10\text{NM}$

(nad 3NM)

b) Nízkotlaké

Pro reaktoplasty (termoplasty, aninoplasty, ...)

Užití:

Fólie, desky

2. VÁLCOVÁNÍ (*kalandrování*):

Vyhřívané válce (termoplasty – PE, Kaučukové směsi)

Užití:

Nanášení polymerů na textilní podložky

Finální výrobky:

Lina, koženky

3. VYTLAČOVÁNÍ:

➤ Kontinuální proces

Pro Termoplasty, kaučukové směsi

Užití:

Trubky

Profily

Fólie, ...

4. VSTŘIKOVÁNÍ:

Pro termoplasty

- tavná komora je oddělena od tvářecí formy

Předností je rozměrová přesnost

Možnost výrobků do 30Kg

5. VYFUKOVÁNÍ:

Výroba dutých předmětů

(láhve, tuby, kanistry)

Výtlačné, vyfukování (hadice, trubky)

Vystřikování, vytlačování

6. VÝROBA VRSTVENÝCH PLOŠNÝCH MATERIÁLŮ:

Zahrnuje laminování

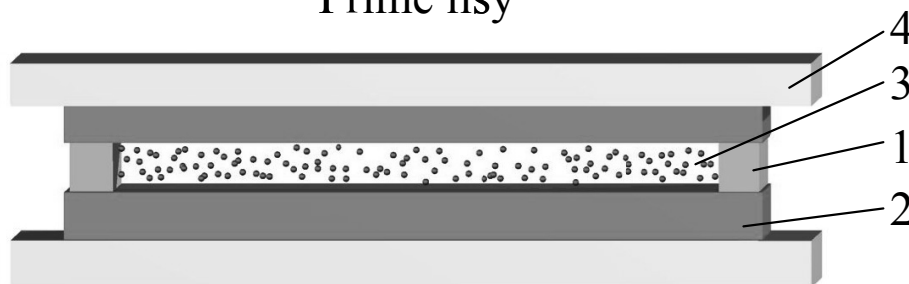
Extruzní (výtlačné nanášení)

Zpracování polymerů tvarováním

Pro kaučukovitý nebo tuhý stav

Lisování

Přímé lisy

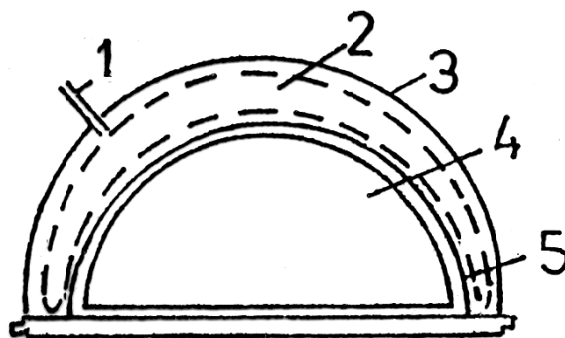
Obr.1 Schéma formy pro lisování desek.

1 - lisovací rám, 2 - příložné desky, 3 – lisovaný polymerní materiál

Užití i pro lehčené (PVC, PS, PUR) + sendviče (s duralem dřevem)

Nízkotlaké lisování:

Převážně pro reaktoplasty.

Obr. 2 Schéma lisování pomocí pružného vaku.

1 - přívod páry,

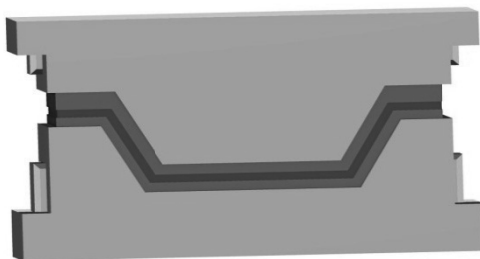
2 - pružný vak,

3 - plechový kryt,

4 - forma,

5 - lisovaný materiál

(např. polotovar laminátu ve stavu impregnované výztuže).

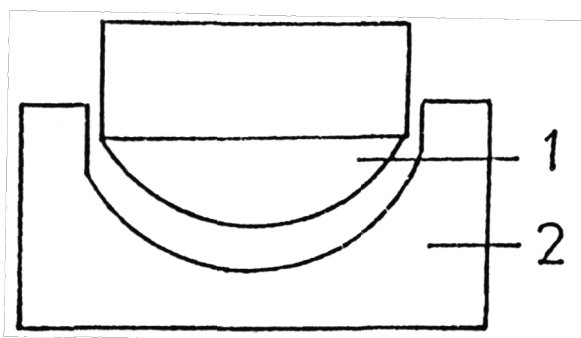
Obr. 3 Schéma pevné formy pro nízkotlaké lisování.

(možnost zalisovat polymerní materiál např. skelný laminát)

Pevná forma pro nízkotlaké lisování se zalisovaným polymerním materiálem (např skelným laminátem).

Formy z lehkých slitin, Fe slitiny.

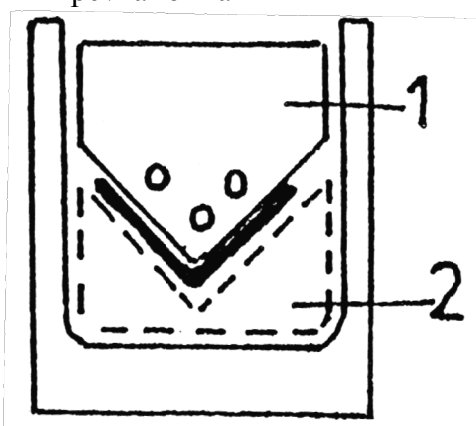
Působí jen desetiny MPa.

Obr. 4 Schéma lisování pomocí pružného dílce.

1- pružný dílec (Plunžr)

2- pevná forma

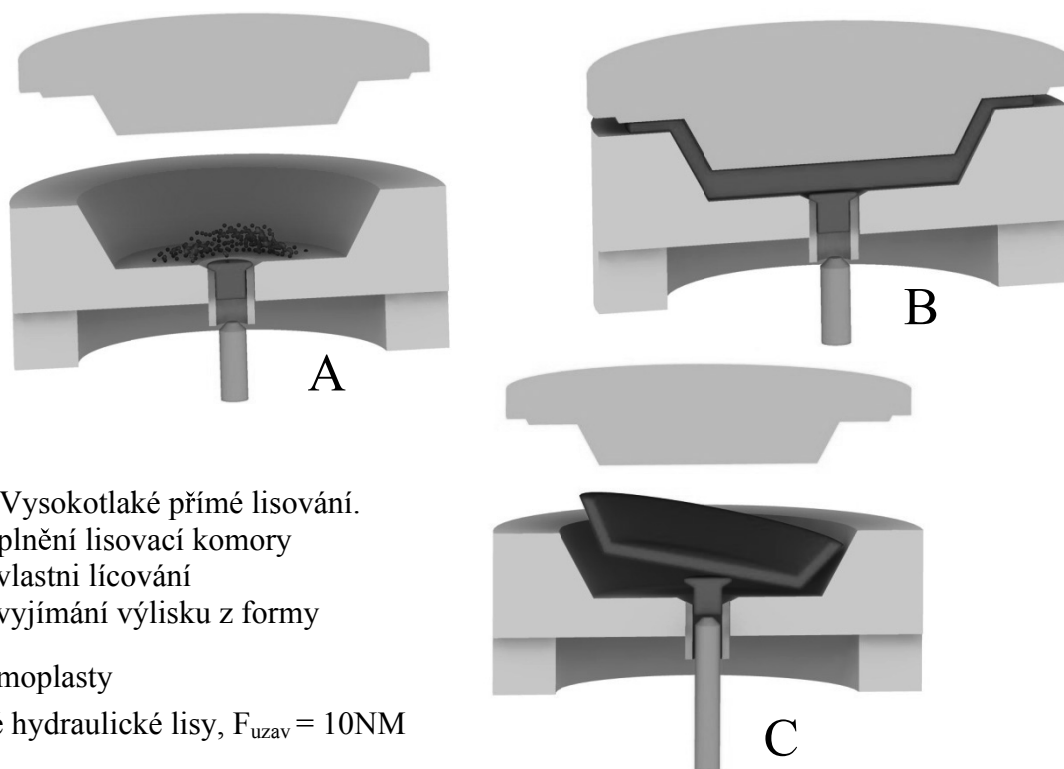

Obr. 5 Schéma lisování pomocí pružné hadice.

1- vyhřívaná forma,

2- pružná hadice.

Vysokotlaké lisování:

Obr. 6 Vysokotlaké přímé lisování.

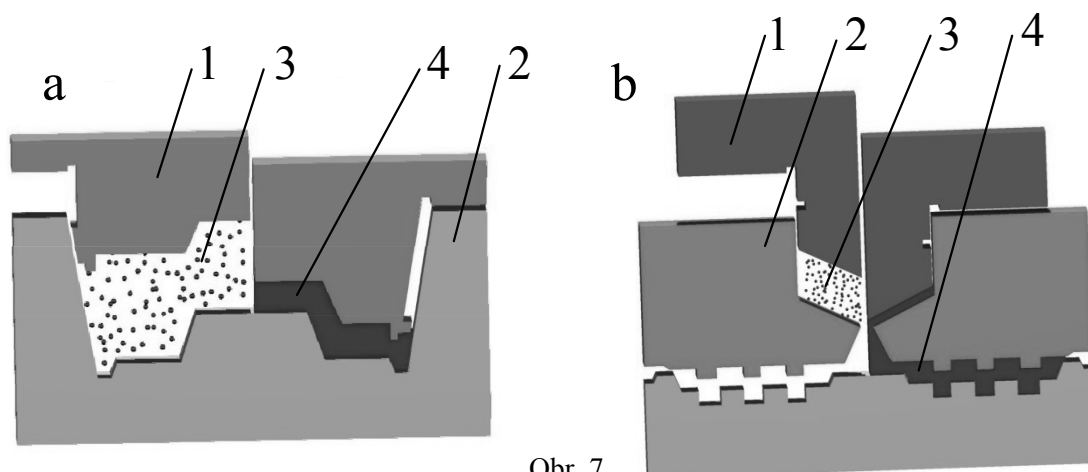
A - plnění lisovací komory

B - vlastní lícování

C - vyjímání výlisku z formy

Pro termoplasty

Pístové hydraulické lisy, $F_{uzav} = 10\text{NM}$

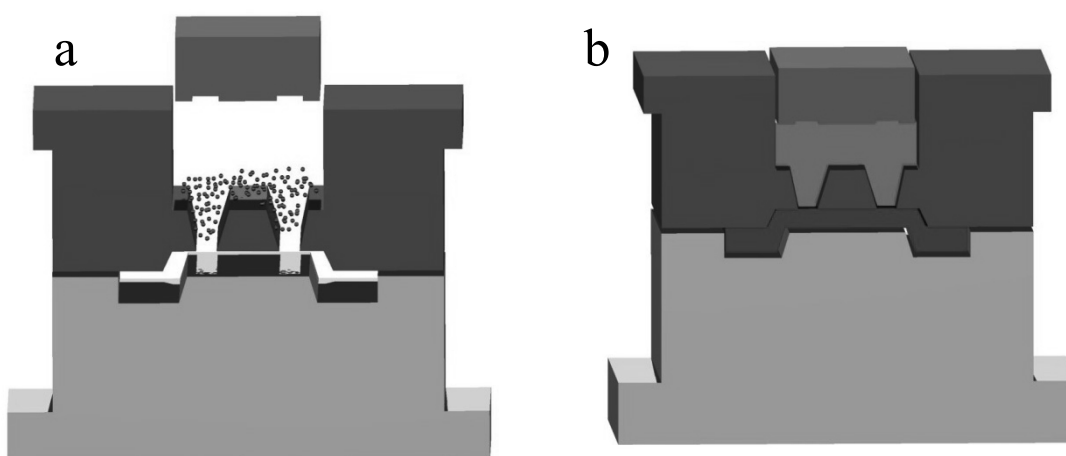
Obr. 7

a) lisování za tepla

1 — horní díl formy, 2 — spodní díl formy, 3 — plnicí prostor, 4 — výlisek

b) přetlačování (lisovstřikování)

1, 2 — uzavřená forma, 3 — plnicí prostor, 4 — formovací prostor 5 — vstřikovací píst, 6 — odvětrávací kanál, 7 — vstřikovací kanál

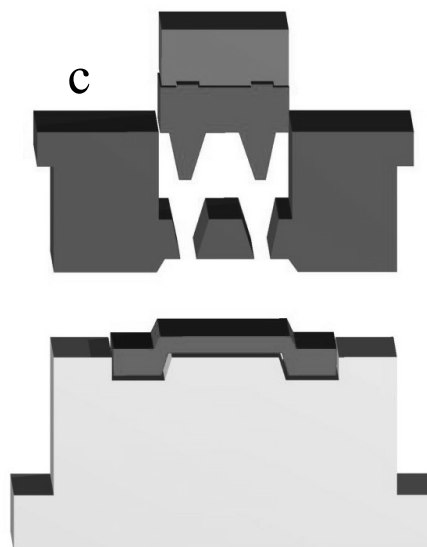
Obr. 8 Schéma přetlačného lisování

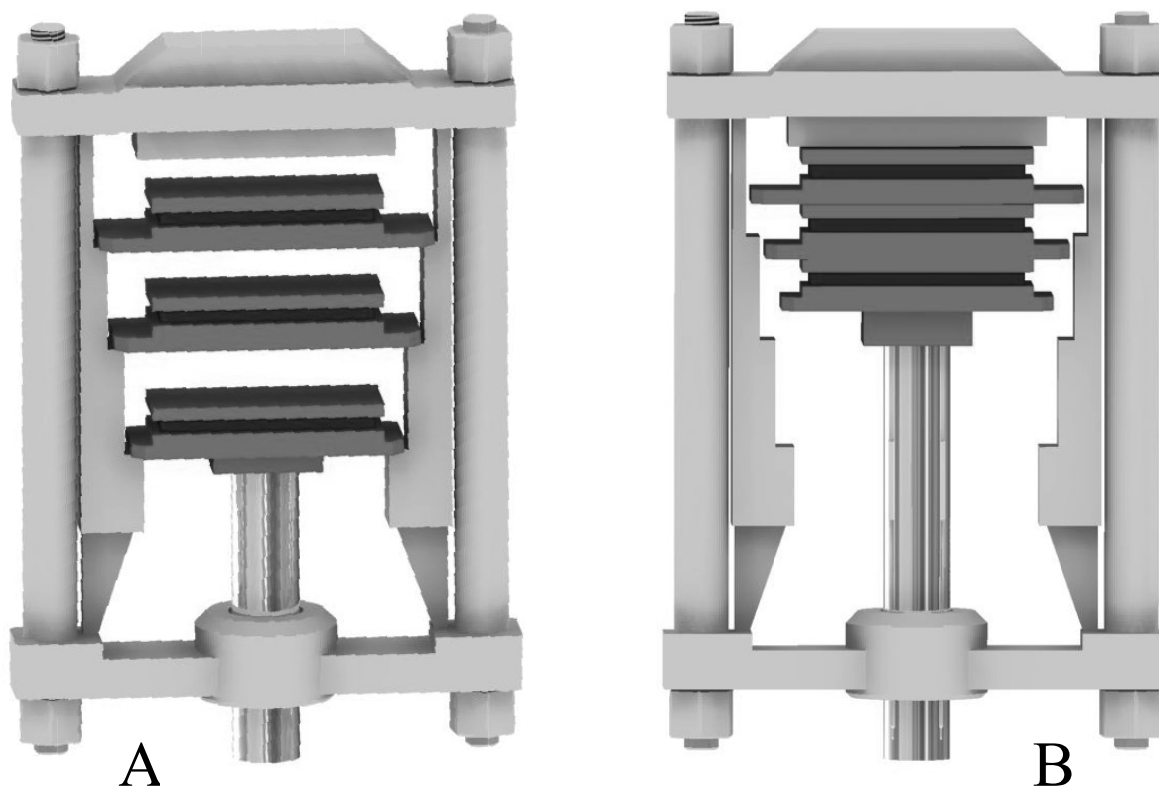
Princip přetlačování:

a - otevřená forma s polymerním materiálem v přetlačovací komoře, b - uzavřená forma s materiálem přetlačeným do tvářecího prostoru, c - otevřená forma s vyjímáním výliskem.

Hydraulické lisy o rychlosti zdvihu do 5m/s
(nutnosti ohřevu polymerních směsí)

Převážně pro reaktoplasty a kaučuky

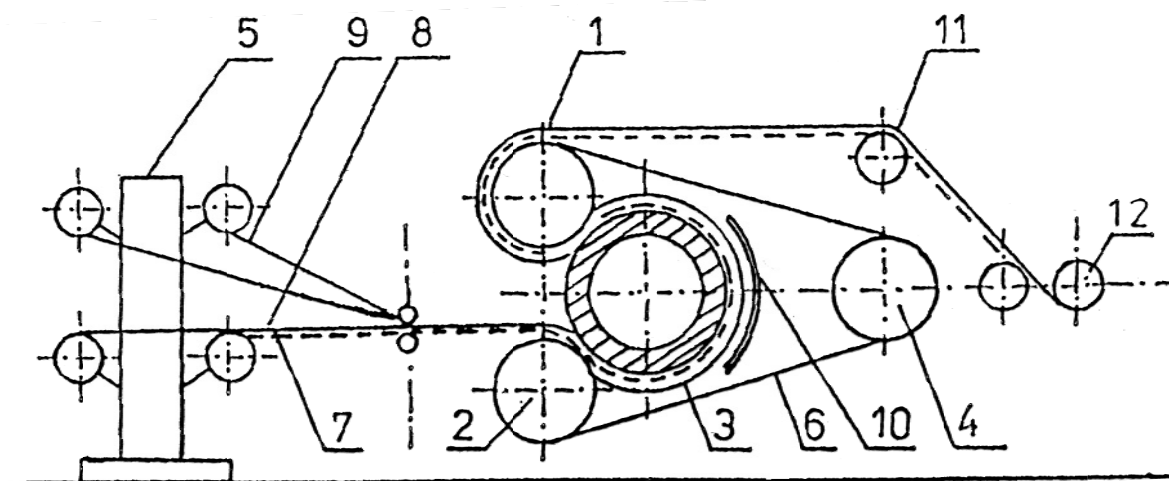

Obr. 9 Schéma etážového lisu.

A - otevřený lis, B - zavřený lis

Pro termoplasty (PVC desky, PE desky)

Pro vrstvené hmoty

Obr. 10 Zjednodušené schéma bubnového lisu.

- 1 - tažný válec, 2 - tlačný válec,
- 3 - vyhřívaný buben, 4 - napínací válec,
- 5 - odvíjecí zařízení; 6 - "nekonečný" pás,
- 7 - textilní vložka; 8 - rubová vrstva nánosu,
- 9 - lící vrstva nánosu, 10 - přídavná topná tělesa
- 11 - chladič buben, 12 - navíjecí zařízení

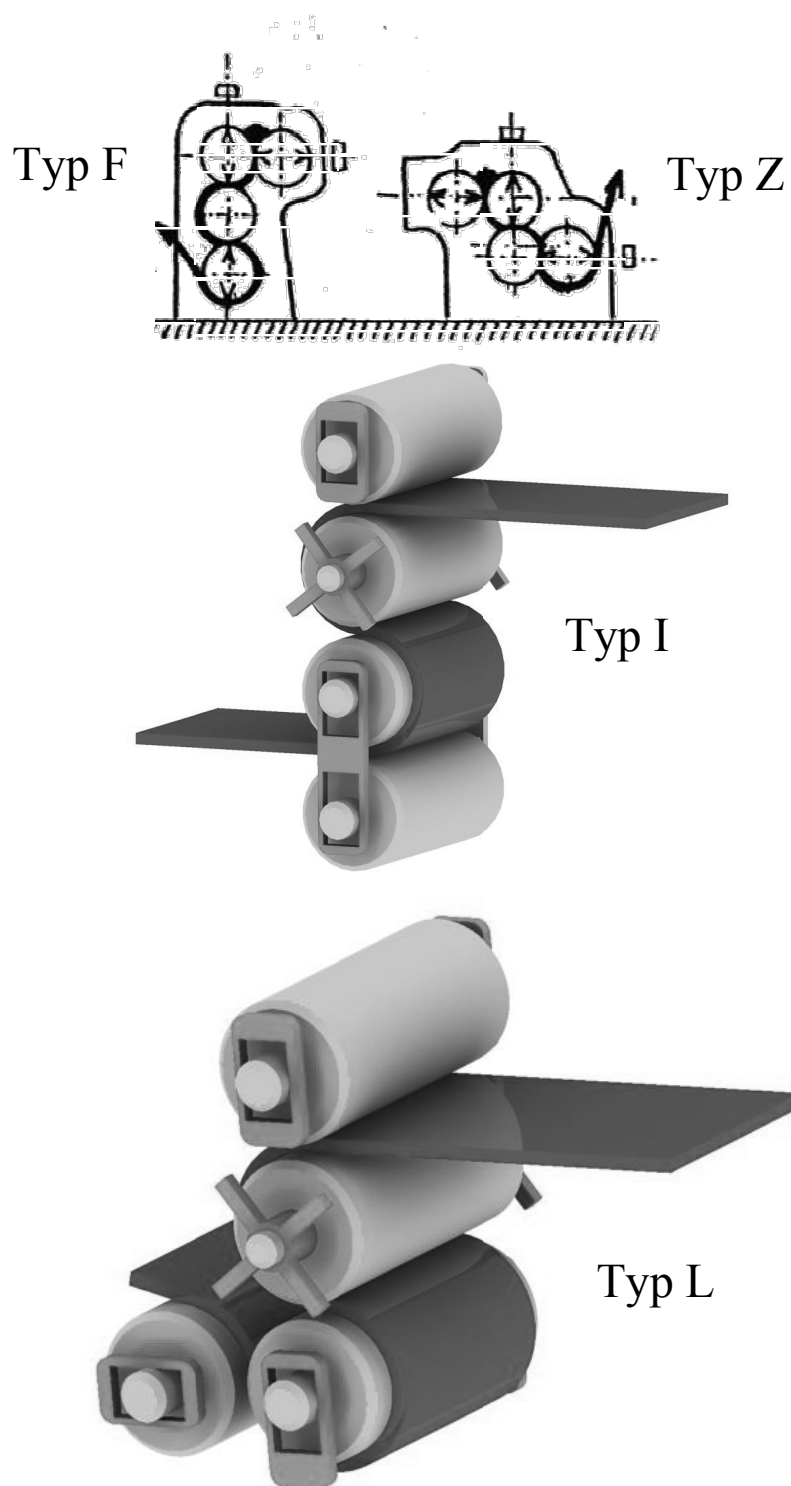
Kašírování (suché) Lepidla, pvc, kaučuky, PViAC, PVC

Zdvojování fólií

Pro výrobu tlustostěnných výrobků (podlahoviny)

Válcování

Obr. 1 Klasifikace čtyřválnů na typy I, L, F a Z.

Pro měkké materiály, PVC

Vytlačování

Šnekové vytlačovací stroje (extrudéry)

Hystorie:

- ❖ Archimedes
- ❖ Rozvoj v 2.polovině 19 století
- ❖ Plastikářství nejbliže vytlačování mýdla
- ❖ Kontinuální stroj, velmi běžný pro zpracování polymerů

Významné je použití šnekových extruderů jako plastifikačních jednotek vstřikovacích strojů.

Cíle pro vytlačovací šnekové stroje:

- Velká výkonnost úměrná otáčkám šneku a co nejméně závisí na protitlaku
- Rovnoměrná doprava taveniny bez pulsací
- Místně časově homogení teplotu taveniny
- Vytlačení taveniny bez orientace
- Homogenní zamíchání polymeru s přísadami
- Vytlačení výrobku bez pórů, bublin

Pro zpracování termoplastů a kaučuků se využívají zejména jedno šnekové extrudéry.

Schéma klasického extruderu:

Šnek tvary:

Ø 30 - 150 - 350mm

Výpočet:

$$L = \alpha \cdot D \quad (\text{Délka šneku} = \text{úhel stoupání} \cdot \text{Ø šnek})$$

α odpovídá stoupání závitu rovnému ØD šneku (běžně $\alpha = 1$).

Pro Plasty:

$L \sim 20-25$ pro menší stroje

25 - 30 větší

Rychloběžné autogenní extrudéry:

$$L \sim 10 \text{ } 17 D$$

Pro Kaučuky:

$$L \sim 4 \text{ } 6 D$$

Pro extrudery plněné předeřátou směsí

$$L \sim 10-18D$$

Pro plnění studenou směsí.

Kompresní poměr:

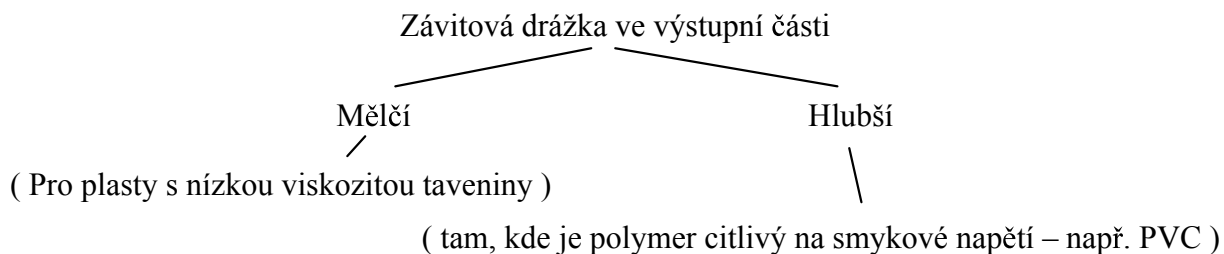
$$1,5 - 4 / 1,0$$

Změnou profilu kompenzován rozdíl.

Měrným objemem vstupního materiálu (granule, prášek) a měrný objem taveniny.

Různé typy šneků:

- a) Často pro elastomery a PVC, méně často pro TP
- b) Trízónový šnek s dlouhou přechodovou oblastí. Vzájemný poměr všech délek je pro plastické opravovat.
- d) Krátká přechodová oblast pro snadno tekoucí termicky stabilní polymery (PP,PA)
- e) Torpédo zvyšuje teplotní homogenitu taveniny (PS)

Děje v profilu jednosměrného vytlačovacího stroje:

Vstupní - přechodová - výstupní část

(případně vytlačování kaučuků se v podstatě jedná o jednu zónu s taveninou)

Vstupní zóna:

Materiál je stlačován a zahříván zejména na teplem vniklém při tření.

Zóna tavení:

Tuhý polymer je převáděn na taveninu teplem

- Přiváděným pouzdem (PA)
- Třecím teplem + smykovým namáháním (PE, kaučuky)

Závažný nedostatek jednosměrných extrudérů je :

Vnitřní vír v profilu šneku = zůstávají nepromíchaná místa

Vznik provazců nepromíchané hmoty

Řešení:

Měkký profil odplyňovací šnek, vložení hnětacího elementu.

Modifikace konvenčních vytlačovacích strojů

Rychloběžné na plasty - Autogenní

Vměstek ~ 250 až $1\,500\text{ min}^{-1}\text{ D}$ šneku

Podíl mechanické energie přeměněné na teplo stačí k tavení materiálu.

- ❖ Větší namáhání šneku (Vyšší axiální složky namáhající ložiska)
- ❖ Přímý pohon šneku
- ❖ Zvýšení mechanické účinnosti stroje

Odplyňovací šneky:

- Umožňují zvýšit míchací účinek
- U odplyňovací části jsou odsávány těkavé podíly. Odstranění bublin $L\sim 25-30D$

Vytlačovací stroje s nucenou dopravou:

⇒ Oproti konvenčním typům je upraveno pouzdro ve vstupním pásu, opatřené podélnými drážkami.

Vytlačovací stroje pro kaučuky

Při vytlačování kaučuků se obecně přeměňuje více energie na teplo.

Pracují Autogenní

t ~ 130°C, mají regulaci teploty (při tzv. nájezdu ohřevu)

Vytlačování kaučukové směsi

- Teplé
- Studené

Teplé vytlačování:

Plastifikace na dvouválci, předehřátém na 60 ~ 100°C.

Ve formě pásku do extrudéru.

- Extrudéry s krátkým šnekem (4D - 6D)
- Proto relativně citlivé na změny v dávkování => vliv na kvalitu.

Studené vytlačování

- Delší šneky (10D - 18D víc)
- Vytlačovací stroje nemusí provádět jak ohřev, tak i plastifikaci směsi

2 základní principy:

1. Šnek s hnětoucími zónami
2. Šnek s míchacími zónami

Add1:

Různý systém štěrbin a bariér obdobné jako u plastů.

Add2:

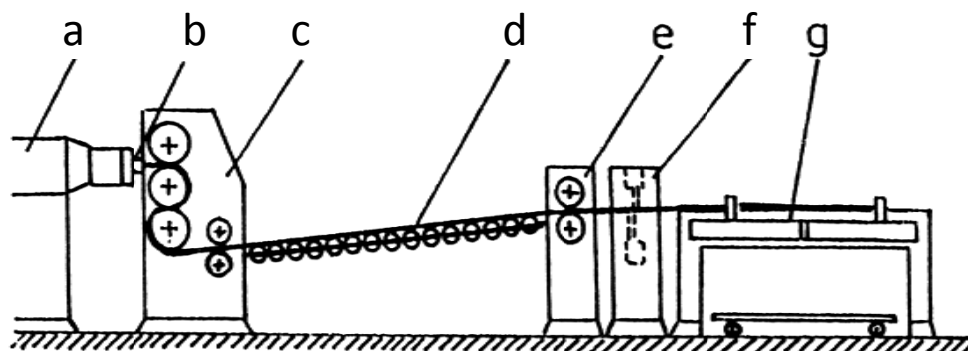
Míchací zóny jsou tvořeny elementy, které rozdělují tok. Na nich je požadováno míchání při co nejvyšším smykovém napětí a tahu i vyvíjení tepla.

- ❖ Transfermix.
- ❖ Kolíkový vytlačovací stroj

Vytlačovací hlavy pro kaučuky.

- Obdobné konstrukční zásady jako pro vytlačování plastů.
- Přívod separačních prostředků dovnitř hadice *před vulkanizací*.
- Možnost koextruze.

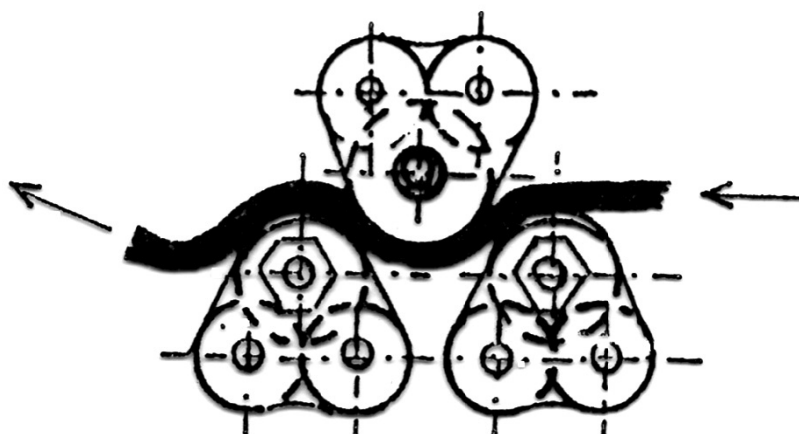
Vytlačování

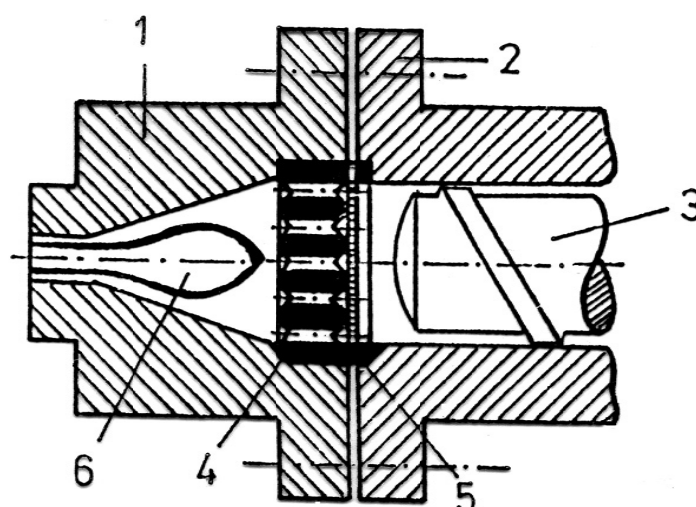
Obr. 1 Schéma výrobní linky k vytlačování desek

a - vytlačovací stroj, b - vytlačovací hlava, c - stolice s leštícím trojválcem
d - válečková dráha, e - válcový cdtah, f - sekací zařízení, g - odkládací zařízení.

PVC, PE monopolymery + kopolymery, Styřem PMMA Podlahoviny

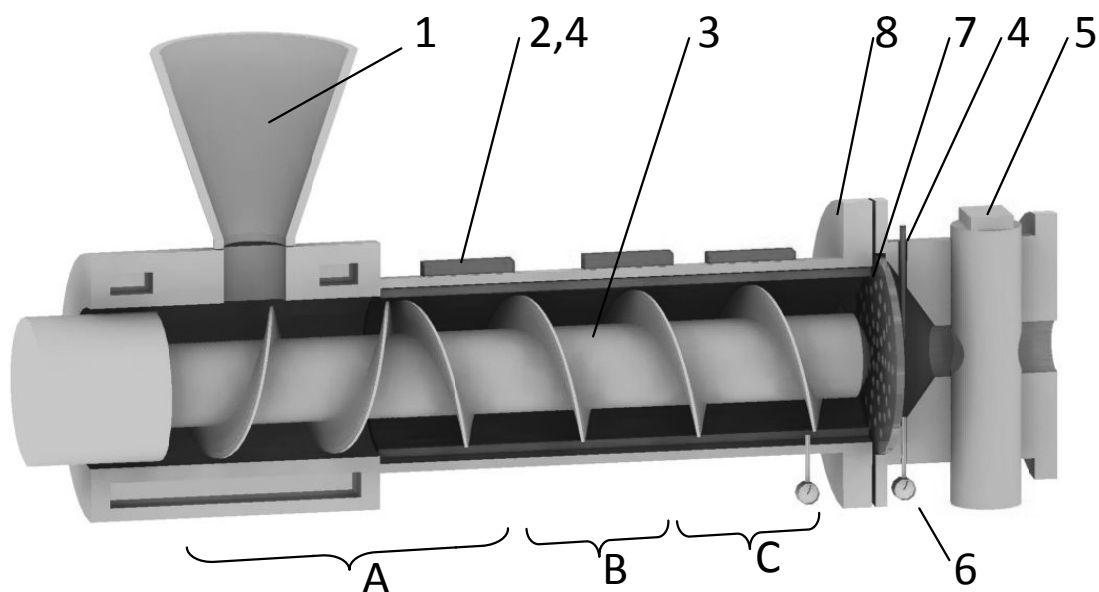

Obr. 2 Schéma odtahovacího zařízení k výrobě vlnitých desek.

Obr. 3 Schéma přímé hlavy k vytlačování trubek.

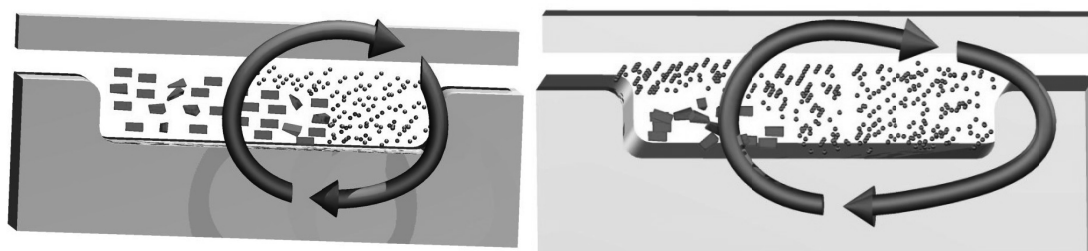
1 - hlava, 2 — válec, 3 - šnek, 4 - lamač, 5 - síto, 6 - dutý trn opatřený přívodem tlakového vzduchu.

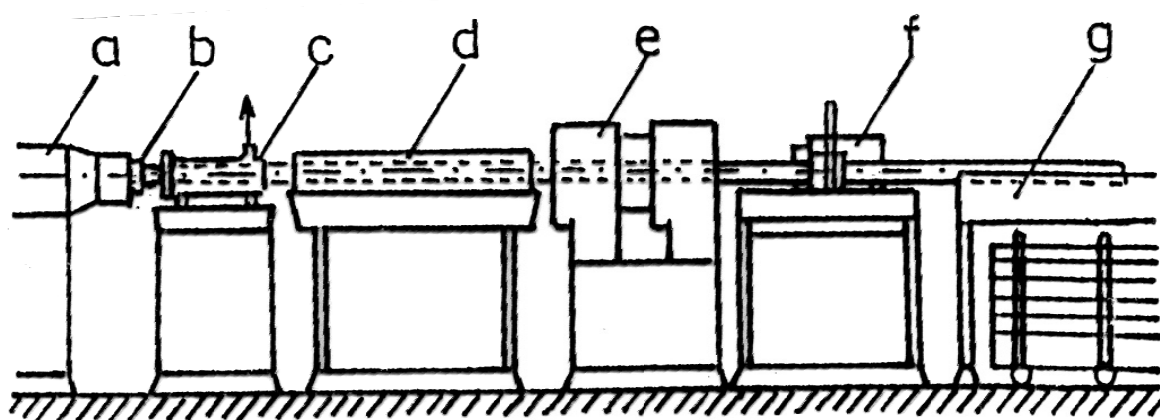
Obr. 4 Schéma vytlačovacího stroje.

1 - násypka, 2 - elektrické odporové topení,
3 - šnek, 4 - termočlánky k měření teploty

v zónách A, B a C, 5 - ventil k regulaci tlaku, 6 - snímače tlaku, 7 - lamač, 8 – válec
A - plnicí (vstupní) část (zóna),
B - plastikační (kompresní, přechodová) zóna,
C - vytlačovací (kompresní, výstupní) zóna.

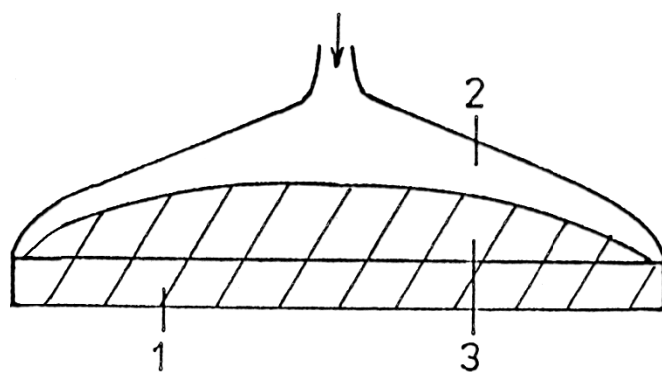

Tavení polymeru v profilu šneku pro úseky A, B.

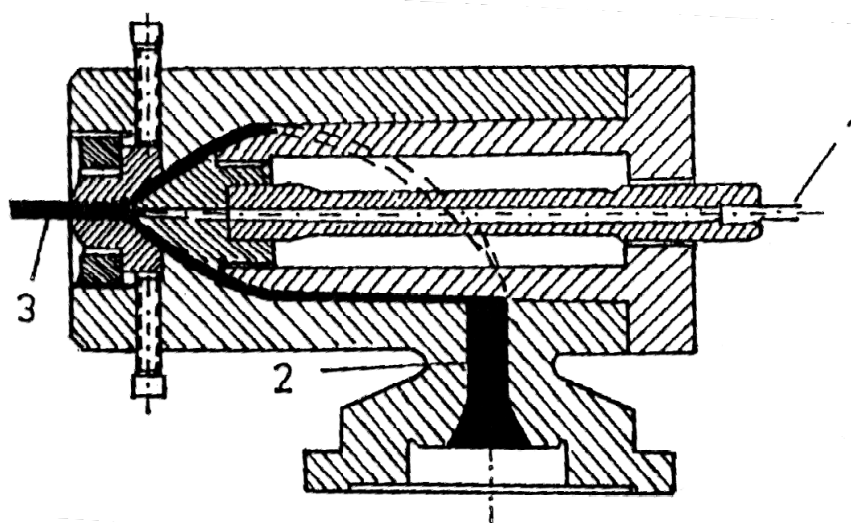
Obr. 5 Schéma výrobní linky na vytlačování trubek

a - vytlačovací stroj, b - vytlačovací hlava, c - kalibrační zařízení, d - chladicí lázeň, e - odtah,
f - řezací zařízení, g - odkládací zařízení.

Obr. 6 Zjednodušené schéma širokoštěbinové hlavy k vytlačování fólií.

1 - tvářecí lišty, 2 - rozvodový kanál,
3 - vyrovnávací oblast.

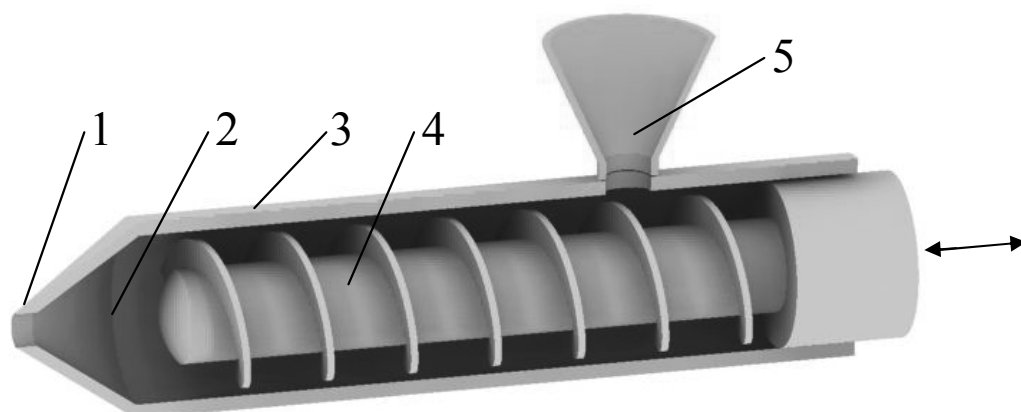

Obr. 7 Schéma příčné hlavy k oplášt'ování

1 - vodič
2 - polymerní materiál
3 - oplášt'ovaný vodič

Vstřikování

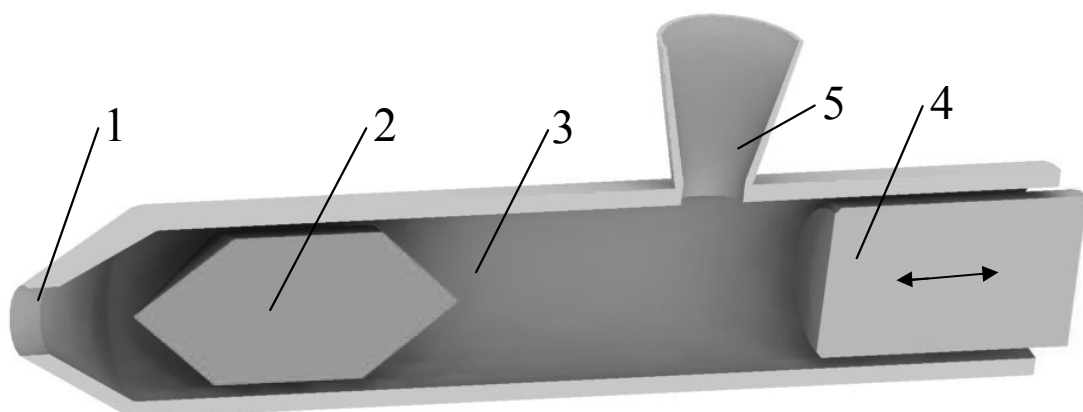

Obr. 1 Zjednodušené schéma šnekového vstřikovacího stroje bez předplastikace.

1 - vstřikovací tryska, 2 - zásobník taveniny,

3 - válec, 4 - šnek sloužící současně jako vstřikovací píst, 5 - násypka.

$Průřez = 10 - 1\,000\text{ mm}^3$ $F = 1\text{ NM}$ $Výkon = 100\text{ kg/h}$ $Až\ 30\text{ Kg výrobky}$

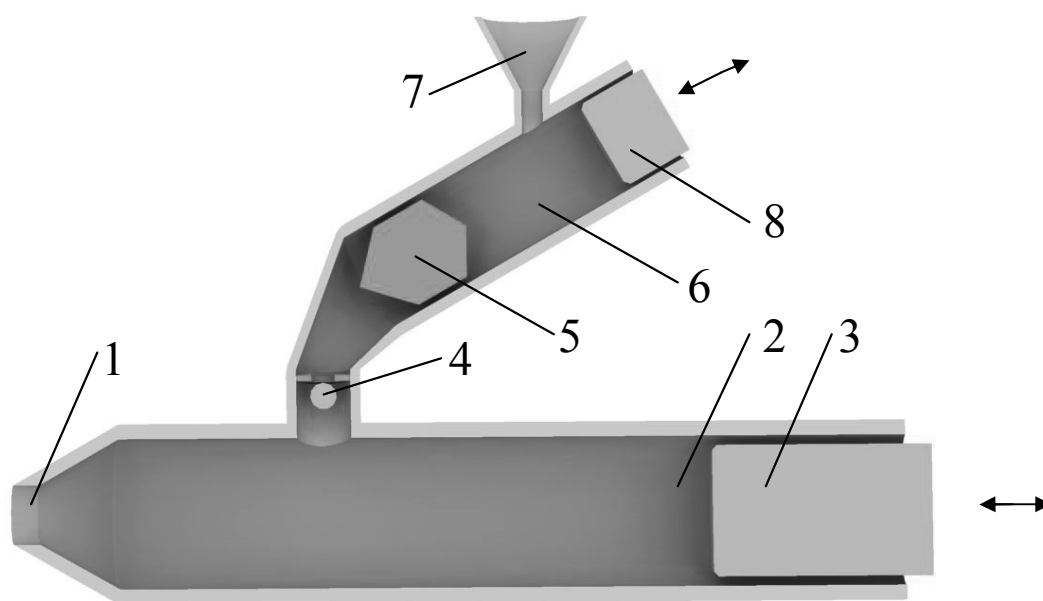

Obr. 2 Zjednodušené schéma pístového vstřikovacího stroje bez předplastikace.

1 - vstřikovací tryska, 2 - torpédo, 3 - válec,

4 - vstřikovací píst, 5 - násypka.

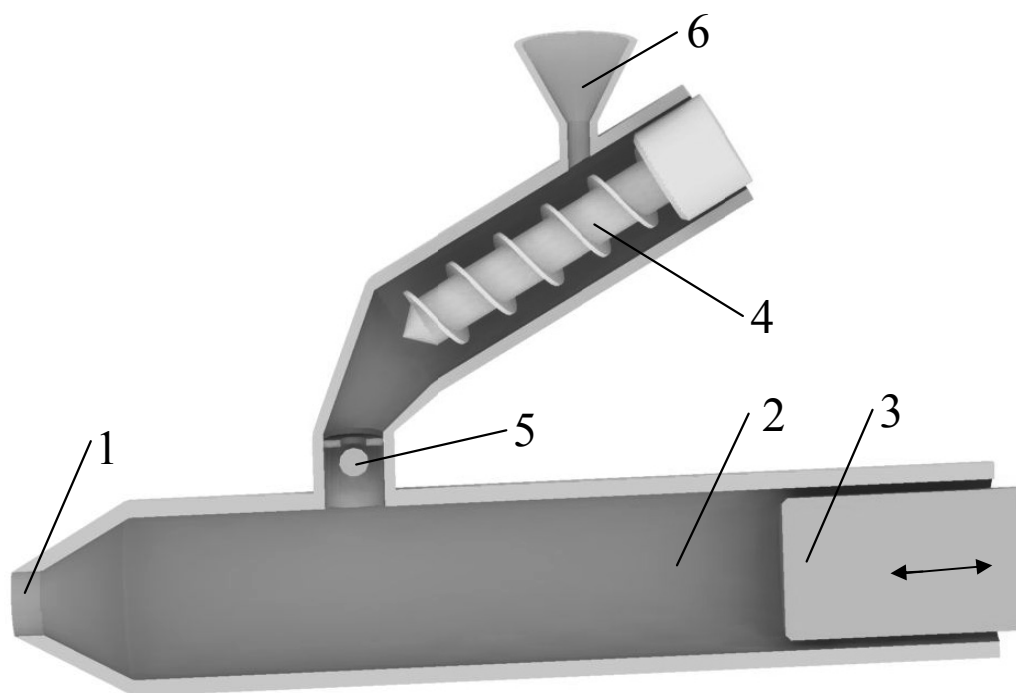
Do hmotnosti výstřiku 0,5Kg

Obr. 3 Zjednodušené schéma pístového vstřikovacího stroje s pístovou předplastikací.

- 1 - vstřikovací tryska
- 2 - vstřikovací válec
- 3- vstřikovací píst
- 4 - zpětný ventil,
- 5- torpédo plastikačního válce
- 6 - plastikační válec
- 7 - násypka,
- 8 - plastikační píst.

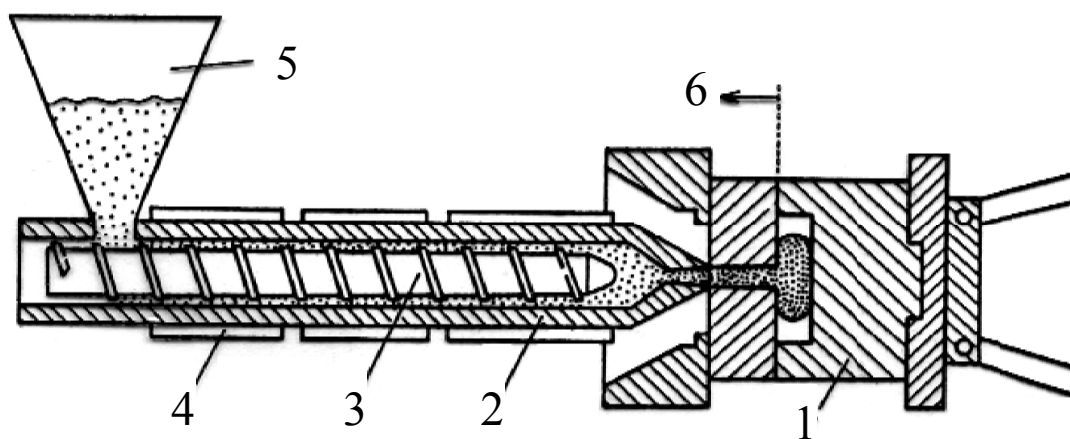
Pro velké výlisky

Obr. 4 Zjednodušené schéma pístového vstřikovacího stroje se šnekovou předplastikací.

- 1 - vstřikovací tryska, 2 - vstřikovací válec,
3 - vstřikovací plst. 4 - plastikační šnek,
5 - zpětný ventil, 6 - násypka.

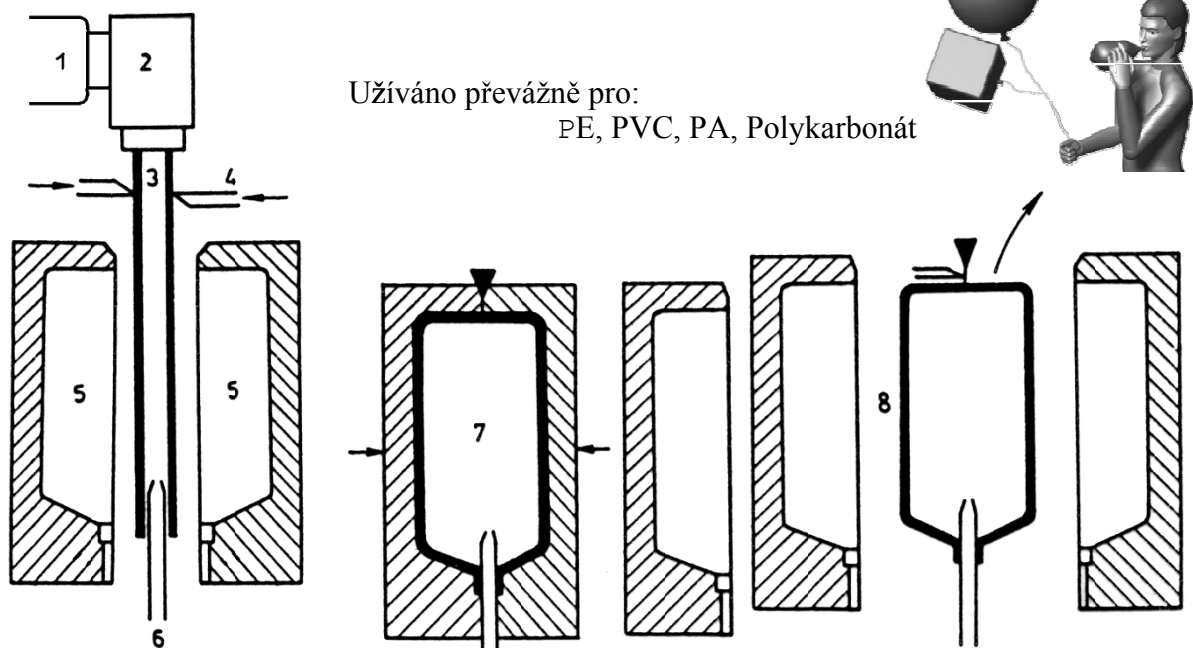
Pro neměkčený PVC (Nedají li se zpracovat na pístovém stroji)

Obr. 5 Vstřikování na šnekovém vstřikovacím stroji

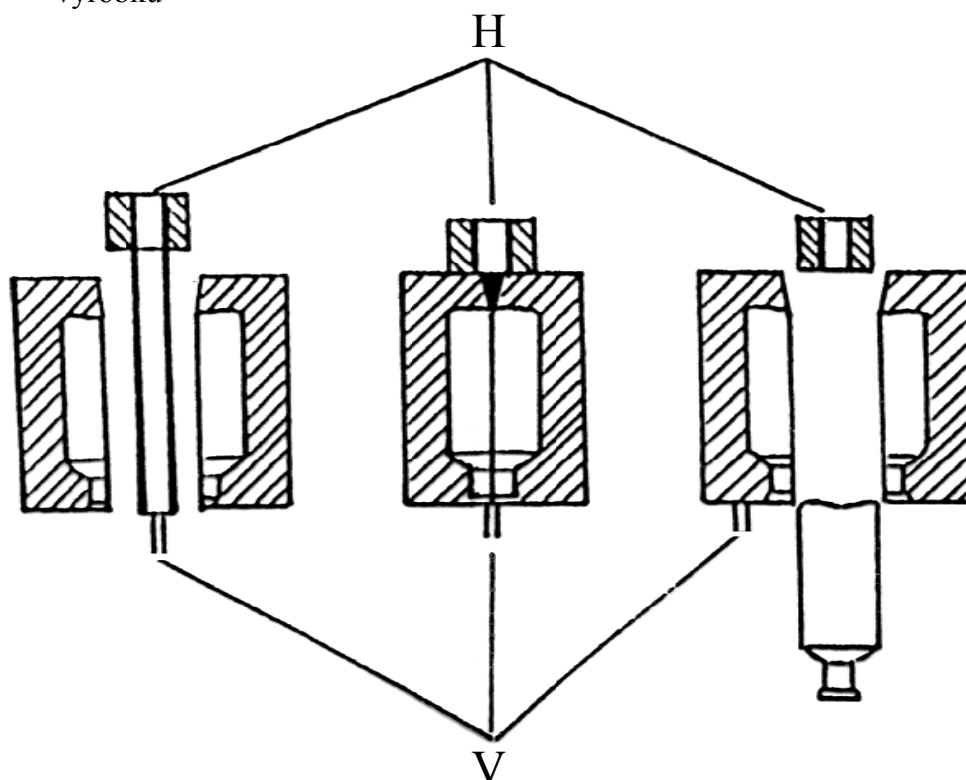
- 1 – částečně naplněná vstřikovací forma, 2 – vstřikovací (plastifikační válec,
3 – šnek, 4 – topení, 5 – násypka, 6– posun při vychlazování výrobku

Vyfukování

Obr. 1 Vytlačování s vyfouknutím pro výrobu dutých těles (vyfukování spodem užitím trnu)

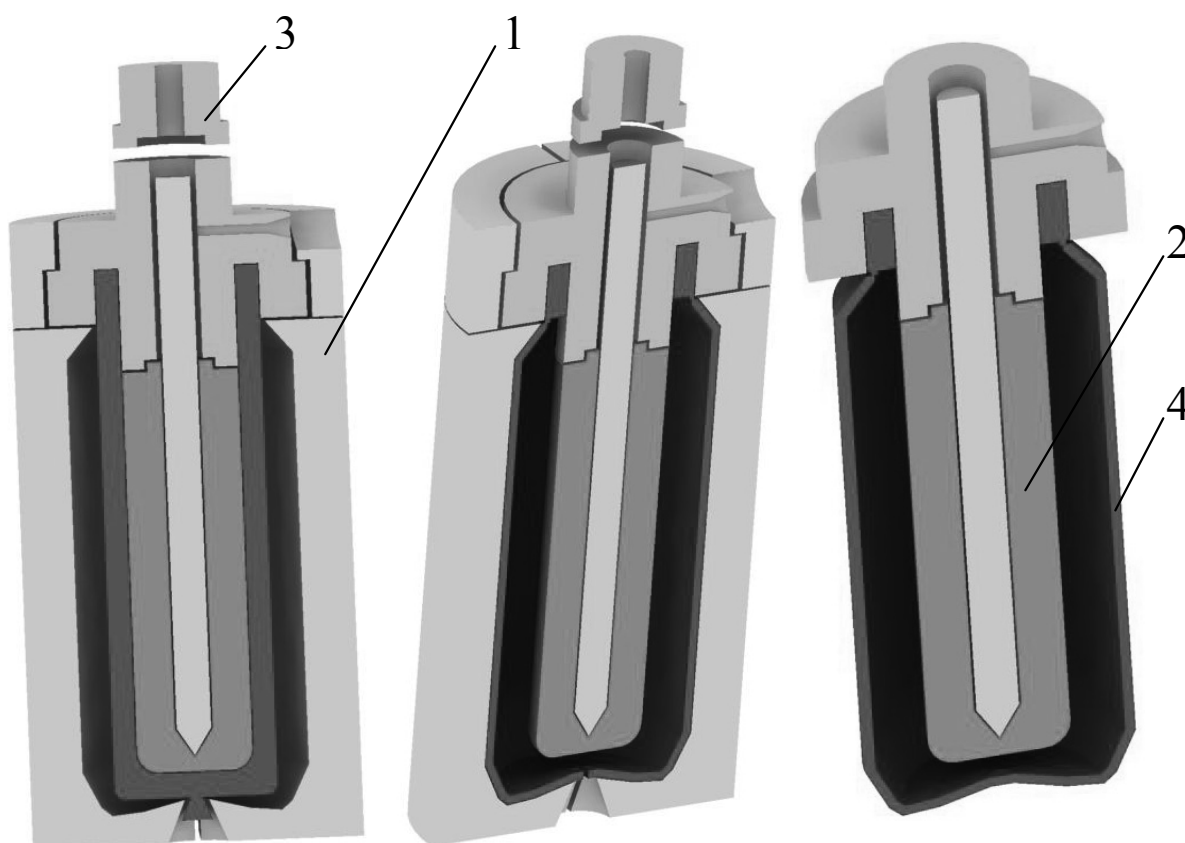
- 1 - Šnekový vytlačovací stroj, 2 — vytlačovací hlavice, 3 — vytlačovaná hadice,
4 - oddělovací zařízení, 5 — rozdělená forma, 6 — zavádění tlakového vzduchu,
7 - uzavřená forma s vyfouknutým dutým tělesem, 8 — otevřená forma a vyhození výrobku

Obr. 2 Schéma pracovního postupu při výtlačném vyfukování lahví.

H - hlava vytlačovacího stroje,

V - přívod tlakového vzduchu.

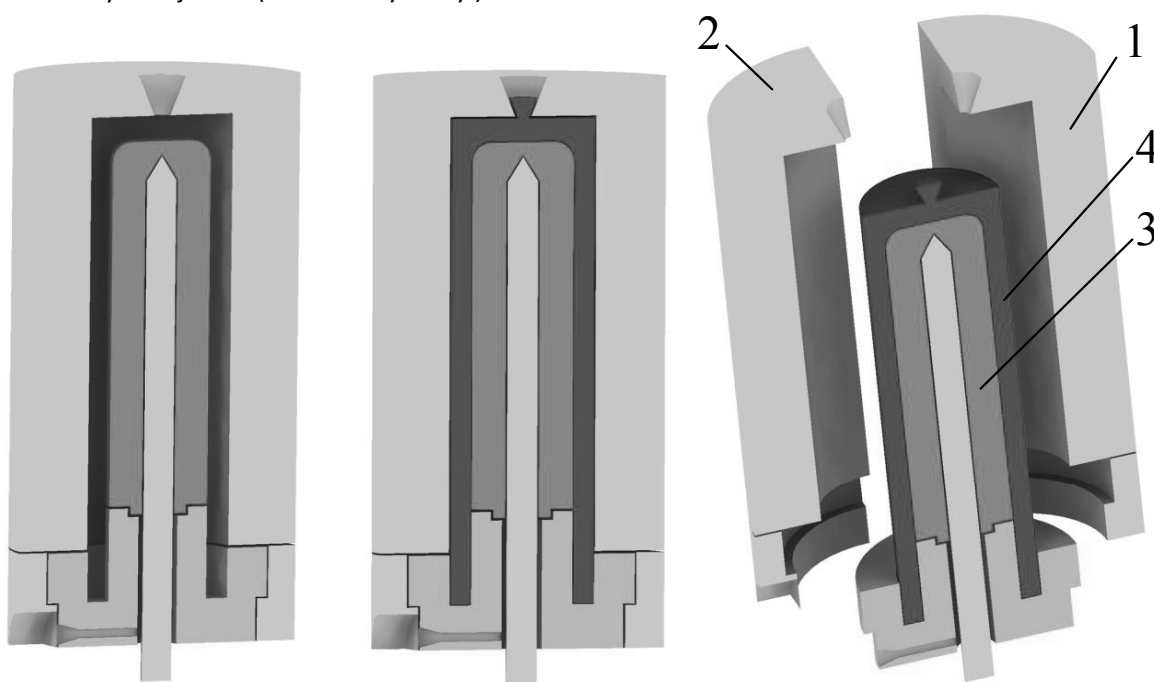
Obr. 3 Schéma vyfukování lahví z předlisků.

1 - vyfukovací forma, 2 - trn, 3- zařízení pro přívod tlakového vzduch, 4- láhev.

Určeno pro: Polyolefiny, PA, Polyakryláty, PES, Polykarbonát, ABS - terpolymer

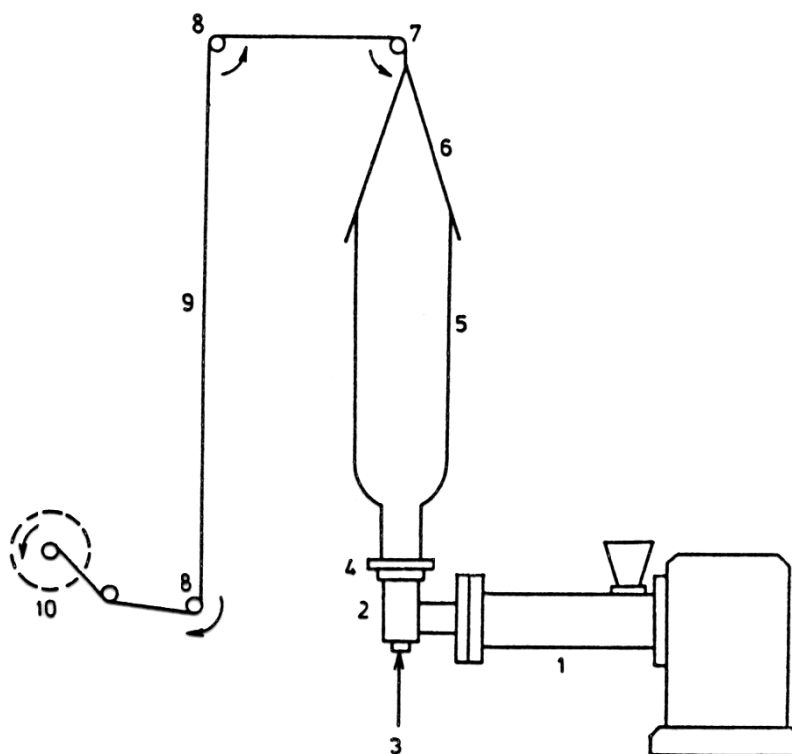
Výhoda:

Vysoká jakost (bezešvé výrobky) – dražší

Obr. 4. Schéma vstřikování předlisku pro výrobu lahví vstřikovacím vyfukováním.

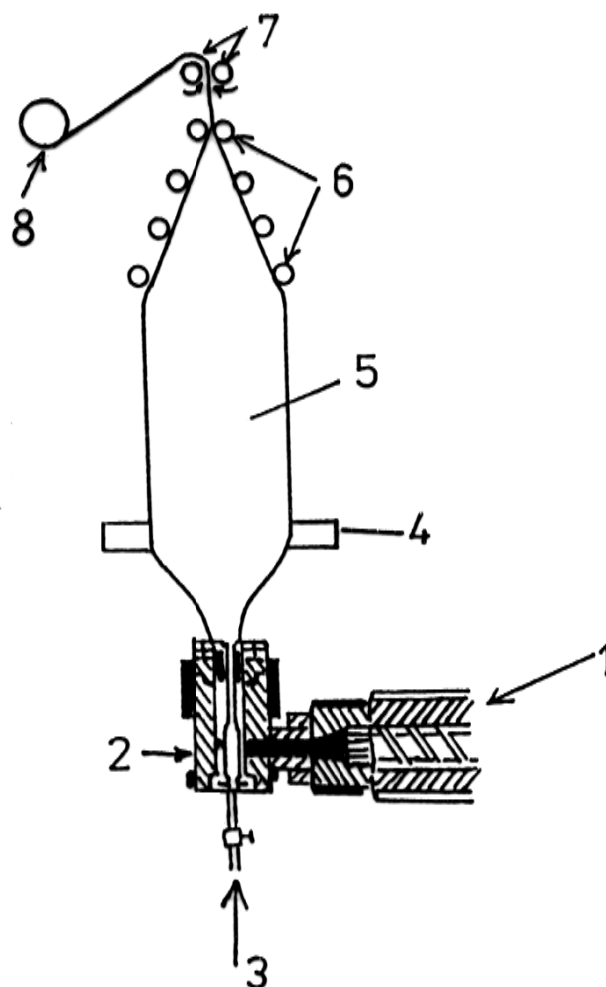
1,2- vstřikovací forma, 3 – trn, 4 - předlisek.

Obr. 5 Vyfukování vytlačované hadice pro výrobu fólií

1 — extrudér, 2 — vyfukovací hlavice, 3 — přívod vzduchu, 4 — chl. kruh, 5 — hadice z polymeru, 6 — vodící plechy, 7 — stlačovací vále 8 — vratný válec, 9 — dvojnásobná nerozřezaná plochá fólie, 10 — i zařízení s kladkou

Užíváno pro tloušťky $t = 0,015 - 0,3\text{mm}$

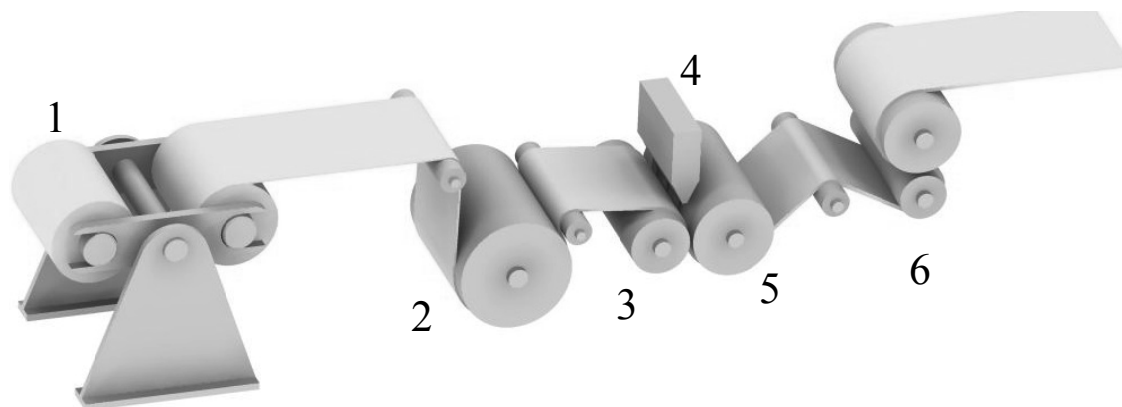
Obr. 6 Schéma výroby fólií výtlačným vyfukováním (s herním odtahem).

- 1- vytlačovací stroj
- 2- vyfukovací hlava s přívodem tlakového vzduchu 3,
- 3- chladicí prstenec
- 4- vyfouknutá fólie
- 5- zplošťovací válečkové zařízení
- 6- odťahovací válce
- 7- role navíjené fólie (ve formě "nekonečného" rukávu)

Vrstvené plošné válcování

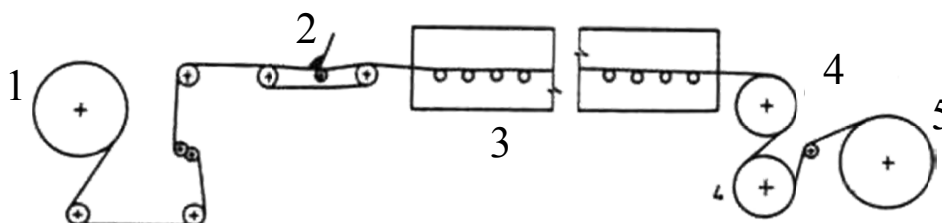
Pro nanášení termoplastů na netkané textilie a plošné materiály.

Mohou být nanášeny různé tloušťky více druhů plastů. (0,1 ÷ 0,9)

Obr. 1 Schéma zařízení pro výtlačné nanášení polymerů na podložku.

1 - odvíjecí zařízení, 2 - předehřívací buben podložky, 3 - opryžovaný přitlačný válec, 4 - štěrbinová hlava šnekového vytlačovacího stroje, 5 - chlazený leštící válec, 6 - odtahovací zařízení

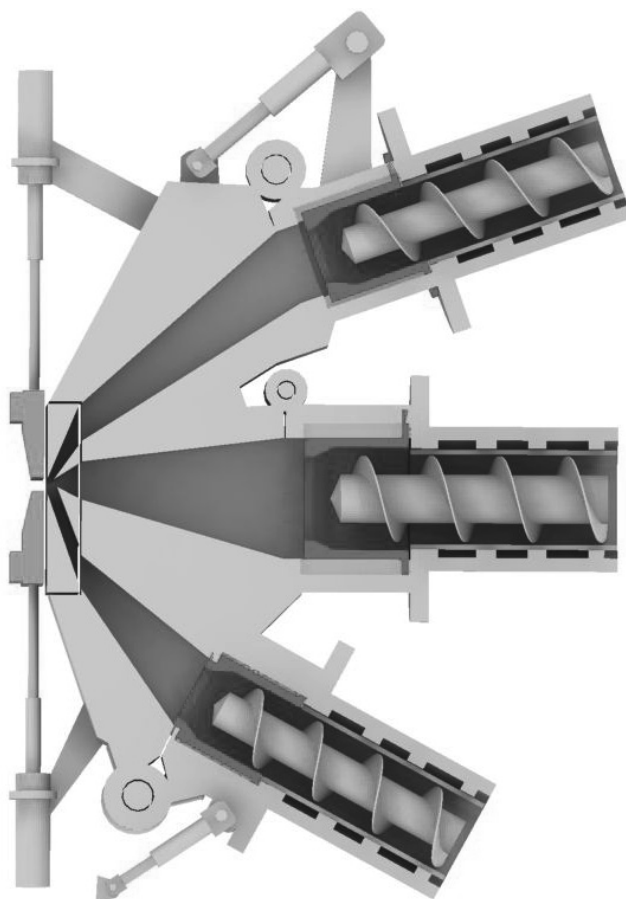

Obr. 2 Natírací a želatinační zařízení na textil

1 — role odvíjeného textilu, 2 — natírací zařízení,
3 — želatinační kanál, 4 — chladicí válec,
5 — role navíjeného produktu

Pod nanášení patří také nanášení práškových platů ve fluidní vrstvě nebo stříkáním v elektrickém poli [28, 29]. Při vířivém nanášení se předmět ohřeje nad teplotu tání práškového plastu a ponoří se do prášku, který je ve fluidním stavu a chová se jako kapalina. Prášek se přitaví na povrch předehřátého předmětu a vytvoří na něm souvislý povlak. Při významnější technologii — stříkám v elektrickém poli za vysokého napětí — se na studený uzemněný předmět stříkají práškové částice nesoucí elektrický náboj. Vlivem elektrostatických sil vytvoří částice na povrchu předmětu stálou vrstvu, která se pak v peci roztaví a vytvoří souvislý povlak. U reaktoplastů v obou případech nanášení následuje ještě tepelné dotvrzení povlaku.

Obr. 3 Třívrstvá koextorzní hlava pro kaučukové směsi.

Zpracování polymerů tvarováním

Rozdíl od tváření:

Polymery jsou v pevném či kaučukovitém stavu
V kapalném či plastickém stavu

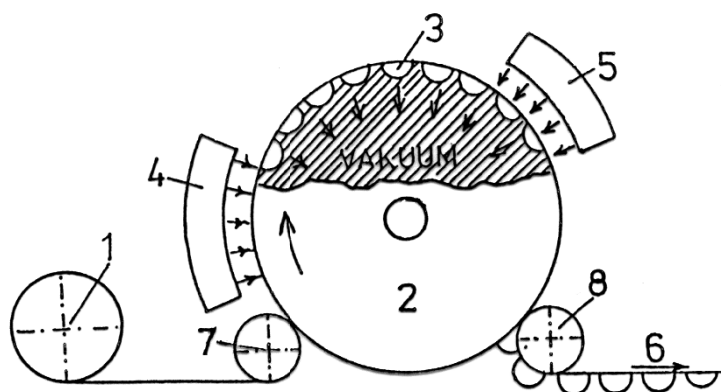
Buď samostatné zpracovatelské procesy

(smršťování, tvarování za běžné či zvýšené teploty)

Součástí složitějších technologických procesů (zahrnují i tváření)

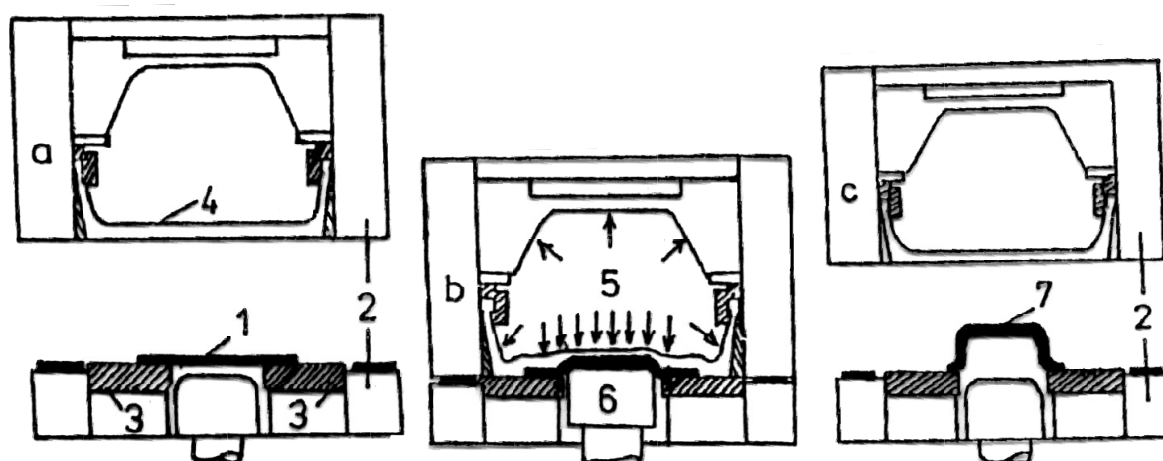
Výroba orientovaných fólií výtlačným vyfukováním, výroba orientovaných vláken spřádáním z taveniny

(nejprve tváření Vytlačování či zvlákňování, Poté orientace při následném vyfukování či dloužení)

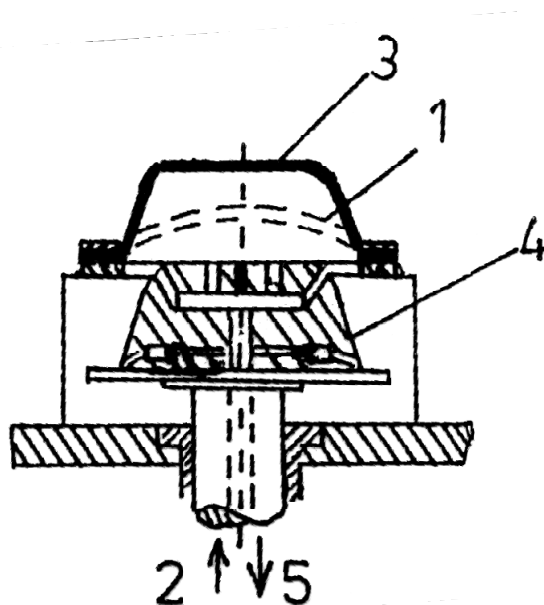
Obr. 1 Schematické znázornění rotačního tvarovacího stroje.

- 1 - role fólie
- 2 - vakuový buben s tvárnici 3,
- 4 - ohřívací těleso
- 5 - chlazení
- 6 - odtah vytvarované fólie,
- 7,8 - vodící válce

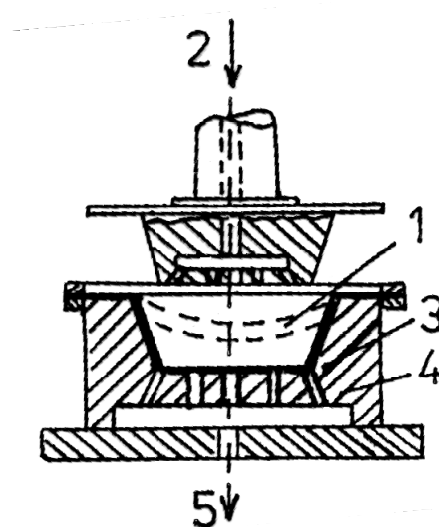
Obr. 2 Schéma technologického postupu při tvarování plastu za studena.

- a - vložení plastové fólie 1 do otevřené formy 2 mezi přítlačný kruh 3 a pryžovou membránu 4.
- b - současné plnění komory 5 tlakovou kapalinou a zdvínání plunžru 6, který tvaruje fólii 1 tažením.
- c - otevření formy 2 a vyjmutí výrobku 7.

Obr. 3 Schematické znázornění pozitivního vakuového tvarování.

- 1 - předehřátá fólie předtažená tlakovým vzduchem 2.
- 3 - výrobek vytvarovaný tvárnici 4 za součinnosti vakua 5.

Obr. 4 Schematické znázornění negativního vakuového tvarování.

- 1 - předehřátá fólie předtažená tlakovým vzduchem 2.
- 3 - výrobek vytvarovaný tvárnici 4 za součinnosti vakua 5.

Užíváno pro:

Polyolefiny, polykarbonáty vinylové mono a kopolymery PMMA, ...

Hloubka tvarování až 500mm.

Zpracování polymerů tvářením

Reaktoplasty, Elastomery

Během tvářecího procesu zasít'ují => Ztratí termoplasticitu
=> Musí se chladit před vyjmutím z formy

Smrštění:

Plast soustava 0,5% tuhý stav
U reaktoplastů a pryží -1%

Tváření nad teplotou měknutí:

PE	120 200°C
PA	200 260°C
Reaktoplasty a kaučukové směsi	140 - 180°C

Termoplasty

Nemusí se chladit

1 Lisování

- Vysokotlaké
- Nízkotlaké

2 Válcování (kalandrování)

K výrobě fólií, desek +k nanášení polymerů na textilní podložky
Podlahoviny, koženky (PVC, PE),

3 Vytlačování

4 Vstřikování

5 Vyfukování

90% vytlačovaných, vyfuko

6 Vrstvené plošné materiály

Tvarování za zvýšené teploty

Plošný termoplastový polotovar se uvede ohřátím:

- ❖ Teplovzdušná komora
- ❖ IR ohřev

Od fólií (tl. 0,1mm) po desky tloušťky 10mm.

Do kaučukového stavu → tvarování → ochlazení (viz obr.)

Tvarování za běžné teploty (za studena)

Poměrně mladé odvětví zpracování termoplastů
Jedná se o trojrozměrnou deformaci folie

Analogie tvarování ve formě:

Matrice

Pružný vak naplněný tlakovou tekutinou

Patrice

Tvarovací plunžr

Výroba dutých předmětů:

Výhoda:

Oproti tvarování za zvýšené teploty:

Nesnižuje se pevnost polymerních materiálů.

Nevýhoda:

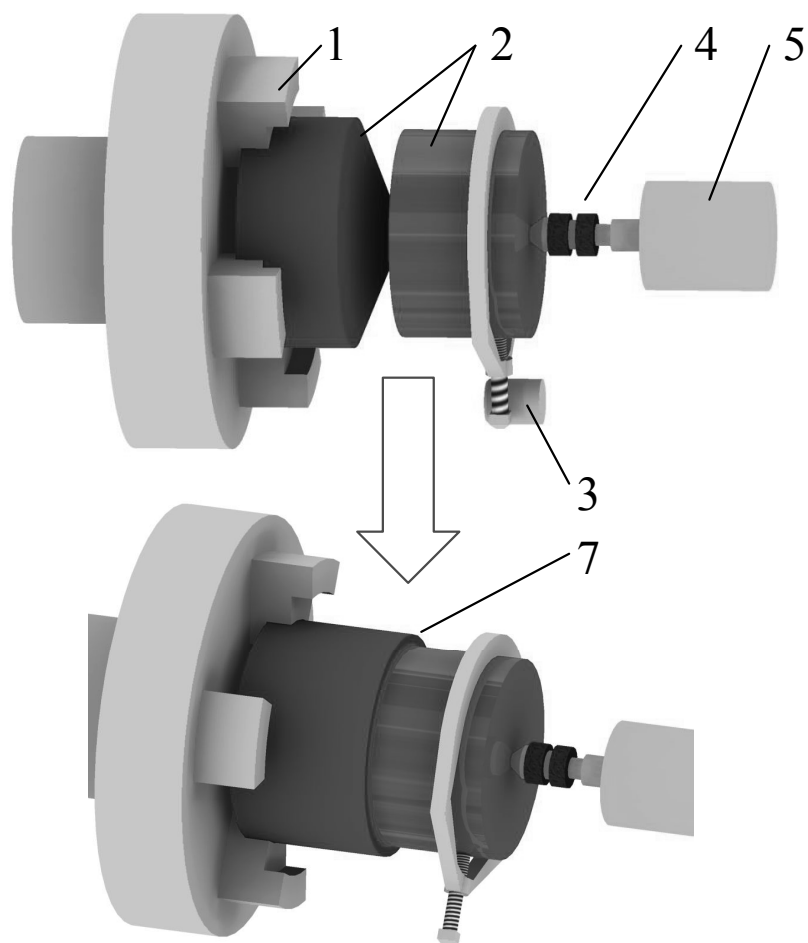
K vytvrzování je třeba vyšších tahových napětí.

Studený tok:

Schopnost polymeru musí být za běžné teploty vysoce deformován (Vysvětlováno nuceným pohybem celých makromolekul účinkem deformační síly).

Průmyslově se využívá pro deriváty celulózy,
ABS polymery a karbonáty.

Svařování

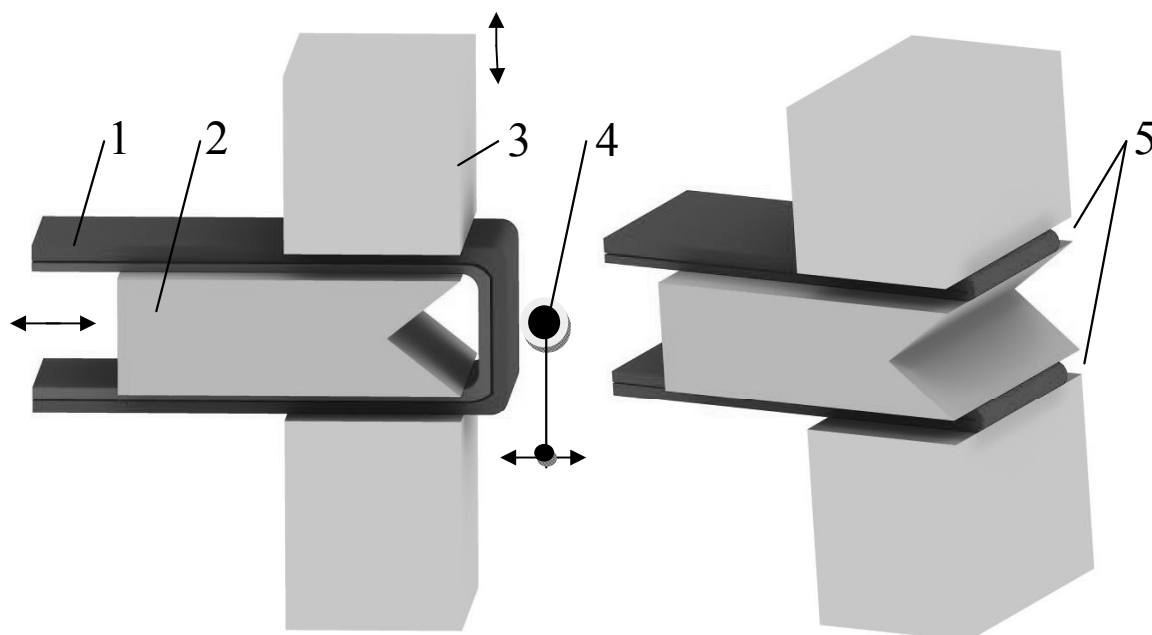

Obr.1. Schematické znázornění svařování polymerů třením pomocí soustruhu.

- 1 - sklíčidlo
- 2 - svařované části
- 3 - zarážka
- 4 - otočný hrot koníku
- 5 - otočná část
- 6 - neotočná část
- 7- svar

Výrobky či polotovary musí jít upnout na soustruh

Výhodou je kuželový tvar

Obr. 2. Schéma svařování sálavým impulzem.

- 1 - svařovaná fólie
- 2 - vložka
- 3 - upínací čelist
- 4 - žhavený odporový drát (Proudové impulsy až 300A)
- 5 - dvojice svarů

Výhodné pro tenké fólie

(PE) automaty uzavírání sáčků.

- Jednostranné do tloušťky 0,08mm
- Dvojitě tl folii 0,16mm

Obr. 3. Schéma pistole na svařování polymerů horkým plynem.

- 1- topné elektrické vinutí
- 2- regulační ventil pro přívod plynu
- 3- připojení elektrického kabelu

Pro tlustostěnné předměty.

PA, Vinylové i Akrylové polymery

Zahřívá se předmět i svařovací drát

Všechny typy svárů používaných při svařování kovů

(Přímé koutové, V, X , ...)

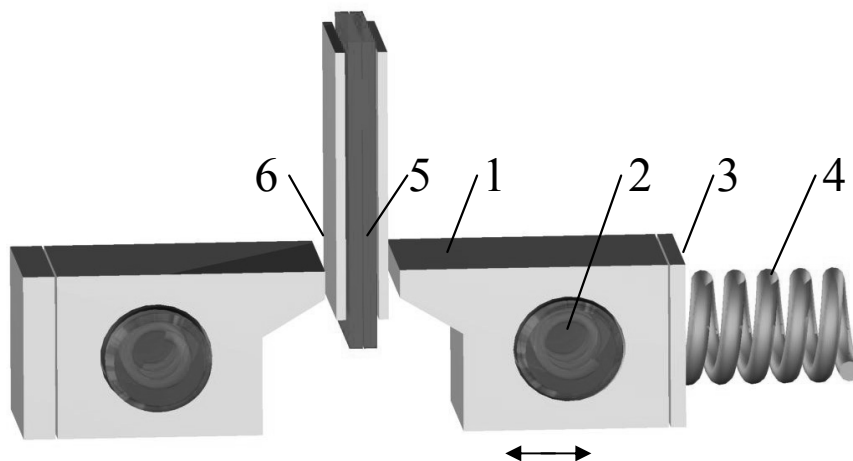

Svařovací účinek t a f

Převážně pro spojování folii do tl. 0,1mm

Pro polyolefily

Vinylové Polymery

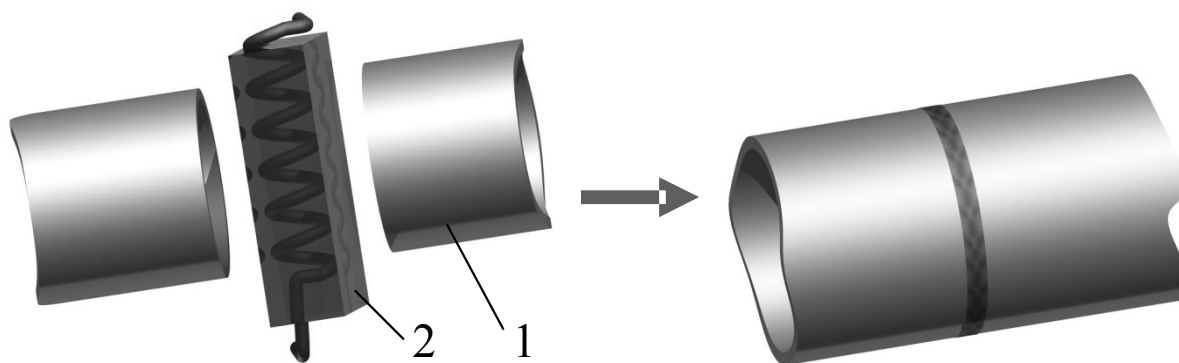
Obr. 4. Schéma zařízení pro kondukční svařování.

1 - svařovací čelist, 2 - topný článek,

3 - izolace, 4 - pružina s dorazem,

6 - ochranná vložka, 6 - svařovaná fólie

(*Vedení tepla*)

Obr. 5. Schéma postupu při radiačním svařování.

1- svařovaný předmět

2- radiátor.

(*Sálání tepla*)

Pro masivnější předměty ze stejných materiálů (PE, PVC)

ZPRACOVÁNÍ POLYMERŮ V KAPALNÉM STAVU

Zahrnuje: zvlákňování, máčení, natírání, odlévání, lepení a potiskování.

1. Máčení:

(zpracovávají se tak roztoky, latexy, plasty, nízkoviskózní taveniny MM látek)

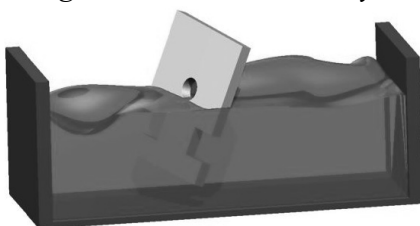
- Deriváty celulózy, Polyvinilalkohol, kaučuk, latex, pvc-plasty.

Užití:

(Pasty ~ 50%)

Výroba ochranných povlaků a prostředků

(Pracovní, chirurgické rukavice, kondomy, balónky, dudlíky, ...)

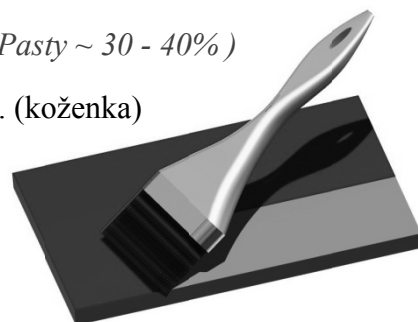
2. Natírání:

Užití:

(Pasty ~ 30 - 40%)

Převážně pro výrobu tzv umělé kůže. (koženka)

- PVC, ...

3. Odlévání:

(zpracovávají se tak termoplasty i reaktoplasty.)

Odlévání,

Fenolformaldehyových pryskyřic

=> Polotovary profilů a bloků

Uretanových pryskyřic

=> Knoflíky

Epoxidových pryskyřic

=> Impregnace vodičů a motorů

PVC pan (želatinace)

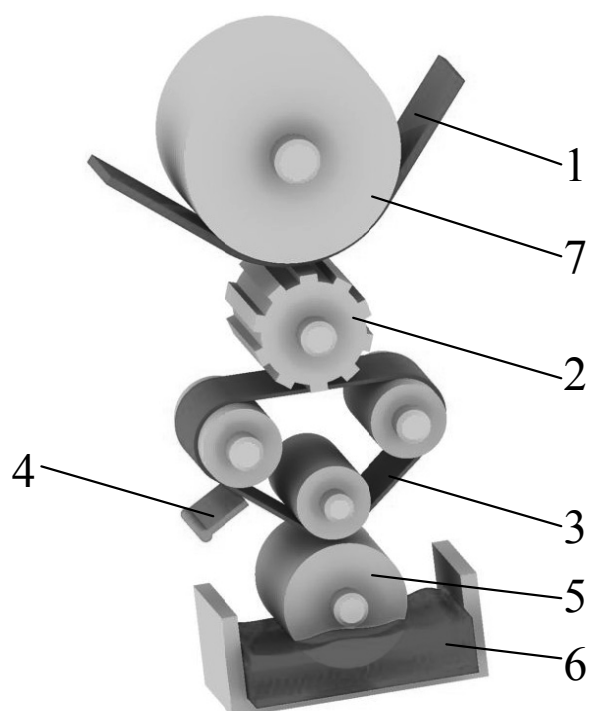
=> Duté předměty

(Odstředivé lití pro tloušťky stěn nad 50mm)

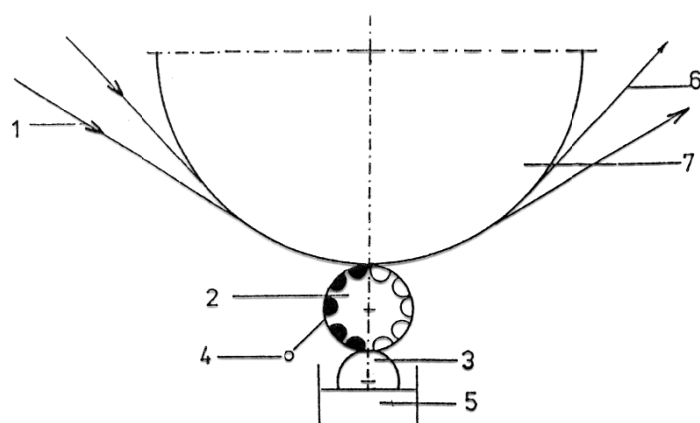
Kapalné kaučuky —> pružné formy pro sítotisk.

Potisk

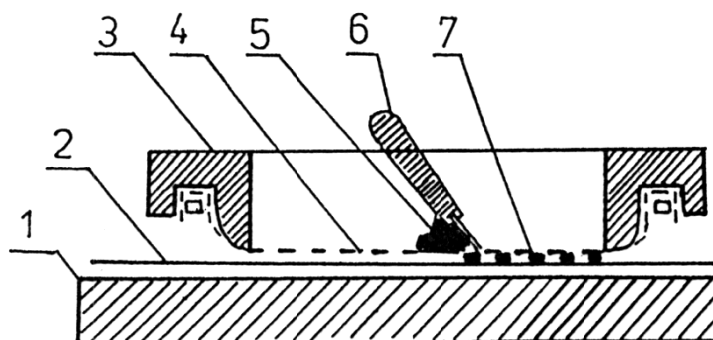
Obr. 1. Schematické znázornění jednotky pro tisk z výšky.

1 - potiskovaná fólie, 2 - tiskový válec, 3 - textilní podložka,
4 - stěrači nůž, 5 - nanášecí válec, 6 - barevník, 7 - přitlačný válec.

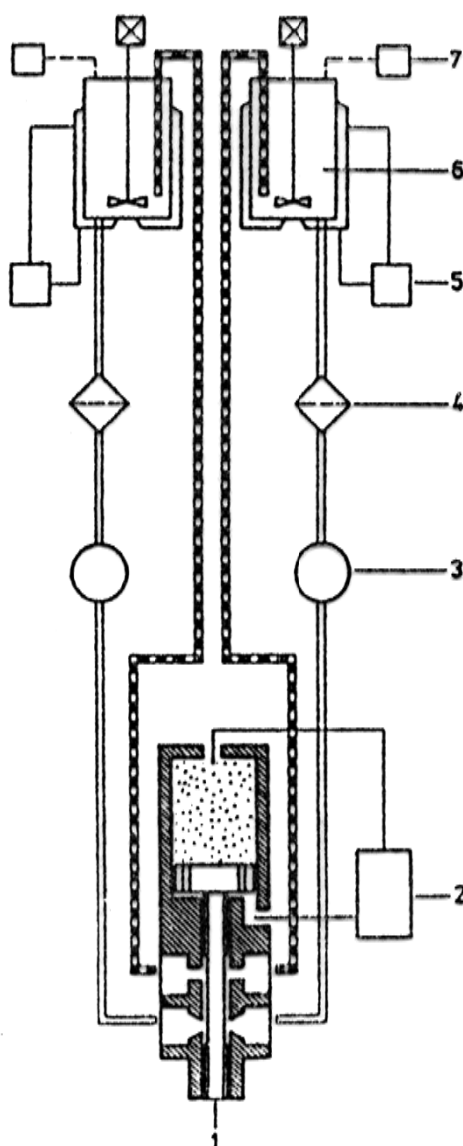
Obr. 2. Schematické znázornění jednotky pro tisk z hloubky.

1 - potiskovaná fólie, 2 - tiskový válec, 3 - nanášecí válec,
4 - stěrači nůž, 5 - barevník, 6 - podložka, 7 - přitlačný válec.

Obr. 3. Schematické znázornění sítotisku.

1 - pracovní stůl, 2 - potiskovaná fólie,
3 - rám, 4 - síto, 5 - barva, 6 - stěrka, 7 - tisk.

Obr. 4. Funkční schéma vysokotlakého stroje RIM

1 směšovací hlava (směšovací komora je uzavřena),
2- hydraulická jednotka, 3 - dávkovači vysokotlaké čerpadlo,
4 - filtr, 5 - regulátor teploty, 6 - zásobník, 7 - stlačený vzduch